G. POPA-LISSEANU

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

Izvoarele Istoriei Românilor, Voi. II

F O N T E S

HISTORIAE DACO-ROMANORUM

FASCICULUS II

A N O N Y M I S E O G R A P H I

DESCRIPTIO EUROPAE ORIENTALIS

EDIDIT

G. POPA--LISSEANU

B U C U R E Ş T I TIPOGRAFIA
«BUCOVINA», I. E. TOROUŢTO
19 3 4

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL II

DESCRIEREA EUROPEI ORIENTALE

DE

GEOGRAFUL ANONIM

TRADUCERE DE

G. POPA--LISSEANU

B U C U R E 3 T I
TIPOGRAFIA CBUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
19 3 4

881

DESCRIPTIO EUROPAE ORIENTALIS

INT

In anul 1913, un învăţat polonez, Dr. Olgierd Gorka, cercetând în Biblioteca Naţională din Paris izvoarele istorice ale Cruciatelor, a dat peste un manuscris latinesc — No. 5515 — rămas până atuncea necunoscut. Manuscrisul fusese catalogat subt un titlu greşit şi astfel istoricii, specialişti în cestiu-nile 8ud-e8t-europene, nu i-au dat nici atenţie, nici importanţa ce i se cuvenea.

Olgierd Gorka, descoperind acest manuscris, care cuprindea un tratat de geografie. 1-a publicat, pe cheltuiala Academiei Literare din Cracovia, însoţindu-1, totdeodată, de un studiu amănunţit şi foarte documentat, în 49 pagine — textul tratatului este cuprins în 70 pagine — scris şi acest studiu, tot în limba latină, întru cât tratatul avea să intereseze, de o potrivă, mai multe ţări şi popoare.

Autorul acestui tratat, întitulat probabil *Descriptio Euro-pae Orientalis,* şi al cărui manuscris original s'a pierdut, nu ee cunoaşte. El este un Anonim şi după cercetările lui Korka pare a fi un călugăr dominican sau franciscan, care a trăit mai mult timp ca misionar în Balcani, şi anume în Serbia. Simpatiile sale ni-1 arată de naţionalitate franceză, căci se identifică cu interesele bisericii catolice şi ale politicei franceze în Orient de pe acea vreme.

Reprezentând politica franceză în Balcani, anonimul acesta este un admirator şi un sfătuitor al fratelui regelui Filip al IV-lea al Franţei, al lui Carol de Valois — Carolus Valesius — vestit ostaş şi pretendent al tronului imperiului latin de Răsărit. Căci, acest Carol de Valois, în urma căsătoriei sale cu Catharina de Courtenay, nepoata ultimului împărat latin din Constantinopol, Balduin al II-lea, mort în 1301, având sprijinul Papei, la îndemnul lui Anonymus, se pregătea cu tot dinadinsul să ocupe pentru sine Constantinopolul.

In vederea acestui eveniment încheiase §i un tratat cu Vene-ţienii şi contractase căsătoria fiului său, Carol, cu Zarica, fiica lui Uroş, regele Serbiei. In acelaşi timp, Anonimul geograf, ca reprezentant al Bisericii catolice şi ca misionar predicatot în Serbia, îndemna pe Carol de Valois ca, împreună cu Carol Robert, regele Ungariei, să supuie pe schismaticii Bulgari, Ruteni, Sârbi şi Ruşi.

Anonymus îşi scrie tratatul său de geografie, după cum a dovedit-o Gorka, în primăvara anului 1308 şi s'a folosit la compunerea lui, în afară de cunoştinţele sale personale, mai ales de izvoare franceze. El descrie, rând pe rând, dând indicaţii, nu numai de geografie, ci şi de istorie, următoarele ţări: Imperiul Constantinopolitan, Albania, Serbia, Bulgaria, Rutenia, Ungaria, Polonia şi Boemia.

Cunoştinţele ce ni le procură Anonymus asupra acestor ţâri, când sunt culese din izvoarele ce el le utilizează sunt, de sigur, importante şi ele ne confirmă şi stabilesc, de cele mai mult ori, adevăruri şi fapte ştiute deja de aiurea *). Cunoştinţele însă ce el ni le dă dela sine, personal, din observaţia proprie sau din observaţia prietinilor săi, sunt cu mult mai importante, ele fiind, mai totdeauna, originale. Şij importanţa lor creşte cu atât mai mult cu cât, în afară de două pasagii, explicate de altfel de Gorfca, în întreaga operă a lui Anonymus, nu găsim nici o eroare de fond. Anonimul nostru nu inventează nimic. El spune numai adevărul controlat. Pe spusele sale putem pune tot temeiul, în spusele lui putem avea toată încrederea.

Despre ţările noastre, necunoscându-le, nu ne vorbeşte nimic. Face însă, în două pasagii, oarecari aprecieri asupra Via-chilor din Peninsula Balcanică şi asupra originii lor, precum şi asupra păstorilor şi păşunilor romane din Ungaria, *Roma-norum pastores* şi *pascua Romanorum* şi de asemenea şi asupra principatelor romane din Ungaria la venirea Ungurilor.

Dată fiind obiectivitatea acestui anonim, recunoscut ca un scriitor veridic, importanţa acestor aprecieri nu va scăpa nimănuia din vedere.

---

1) Anonymus utilizează, în special pentru imperiul Constantinopolitan, operile lui Vincentius Bellovacensis (Vincent de Beauvais), pe cari le-a avut înaintea ochilor. Regretăm că nu avem la îndemână aceste opere spre a ne putea da seama, prin noi înşine, de împrumuturile făcute.

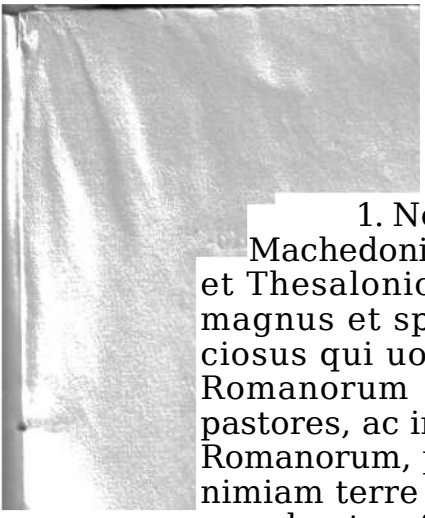

Iată aceste două pasagii:

1. Notandum est hic quod inter Machedoniam, Achayam et Thesalonicam est quidam populus ualde magnus et spaciosus qui uocantur Blazi, qui et olim fuerunt Romanorum pastores, ac in Ungaria, ubi erant pascua Romanorum, propter nimiam terre uiriditatem et fertilitatem olim morabantur. Sed tandem ab Ungaris inde expulsi, ad partes illas fugierunt; habundat enim caseis optiruis, lacte et carnibus super omnes nationes. Terram enim horum Blachorum que est magna et opulenta exercitus domini Karuli qui in partibus Grecie moratur fere totam occupauit et ideo conuertit se ad regnum Thesalonicense et actu mari terraque, expugnant ciuitatem Thesalonicensem dictam cum regione circumadiacente [1]).

2. Et est notandum, quod regnum Vngarie olim non dicebatur Vngaria, sed Messia et Panonia. Messia quidem dicebatur a messium prouentu[2]), habundat enim multum in messibus, Pannonia dicebatur etiam a panis habundantia; et ista consequenter se habent, ex habundantia enim messium sequitur habundantia panis Panoni autem, qui inhabitabant tune Panoniam, omnes erant pastores Romanorum, et habe-bant super se decern reges potentes in tota Messia et Panonia; deficiente autem imperio Romanorum egresi sunt Vngari de Sycia prouincia et regno magno, quod est ultra Meotidas pa-ludes, et pugna-uerunt in campo magno, quod est inter Sicam-briam et Albam Regalem cum X regibus dictis et optinuerunt eos et in signum uictorie perpetuum erexerunt ibi lapidem marmoreum permaximum, ubi est scripta prefaţa uictoria, quiad hue perseuerat usque in hodiernum diem[8]).

Din primul pasagiu al lui Anonymus rezultă că Blazii, —numire subt care îi găsim amintiţi mai ales în izvoarele franceze contimporane *),* sunt aceiaşi cu Blachii, că sunt un popor foarte mare şi răspândit, ca sunt păstori, după cum au şi fost altădată păstori ai Romanilor, că

odinioară trăeau în Ungaria,

---

1) Olgierd Gorka, *Anonyni, Descriptio Europae Orientalis,* p. 13.

2> Aceste cuvinte sunt luate după Vincentius Bellovacensis I, 71, la Gorka *op. cit.* p. 43.

3) Olgierd Gorka, *op. cit.* p. 44.

3) Cf. Philippe Musket, din jumătatea întâia a sec. XIII, *Historia regum Francorum,* versurile 23008, 29954 şi 30961.

unde se găsesc bogatele §i plinele de verdeaţă păşuni ale Romanilor, că au fost, mai târziu, goniţi de Unguri şi au fugit în acele părţi (peste Dunăre), că produc o mare bogăţie de brânză excelentă, de lapte şi carne, cum nu produce nici un alt popor, că această ţară a Blachilor, mare şi bogată, a fost ocupată, mai în întregime, de armata lui Carol de Valois care staţiona în regiunea Greciei §i care a ocupat pe apă şi uscat cetatea Salonic, împreună cu ţinutul dimprejur.

Iar, din al doilea pasagiu al Anonimului geograf rezultă că numirea de Ungaria datează numai dela venirea Maghiarilor, şi că, înainte vreme, această ţară purta numele de Pannonia şi Messia — el ne dă şi etimologia acestor două numiri *), — că locuitorii acestor două teri — Panonnia se întindea pe acel timp până la Tisa — se găseau constituiţi în zece regate, că, la venirea Ungurilor, s'au dat lupte în câmp deschis, în regiunea dintre Sicambria şi Alba Regală, cu a-ceşti regi romani cari au fost învinşi §i că Ungurii cari se mai numesc şi Huni — *qui alio nomine Huni vocantur* — au ridicat ca semn al victoriei lor o mare statuă de marmoră [2]), care dăinuia încă pe la anul 1308. *mamm*

Informaţiunea Anonimului geograf, în ce priveşte pe Vla-chii din Peninsula Balcanică, ne confirmă teoria lui Haşdeu asupra originii Aromânilor[3]). Haşdeu, fără să fi cunoscut lucrarea lui Gorka, apărută mai târziu, după moartea sa, susţinuse printr'o intuiţie genială că Românii din Peninsula Balcanică sunt urmaşii acelor pastores Romanorum, pe cari i-au gonit Ungurii, la venirea lor în Pannonia. O parte dintre aceşti păstori romani, despre cari, de altfel, ne vorbesc mai multe cronici, s'au dus spre nord şi s'au slavizat în Moravia, alţii au trecut în spre apus şi au ajuns în Istria, iar altă parte, mai numeroasă, au fost împinşi spre miază-zi şi au cuprins mai multe regiuni din Peninsula Balcanilor, dând naştere popu-laţiunilor aromâne. Şi Haşdeu îşi întemeia afirmaţia sa, mai ales, pe unitatea limbei noastre. Căci dialectul aromân ar fi

1) Numirea Messiei ni-o dă dnpî *Speculum historiale* I, 71, al lui Vincentius Bellovacensis.

2) Despre această statuă ne vorbeşte şi cronicarul Simen de Keza, la Endlicher, *Mon. Arp.* p. 91.

3) Haşdeu, *Strat şi Substrat, Genealogia popoarelor balcanice,* în *An. Ac. Rom. 1892.*

1

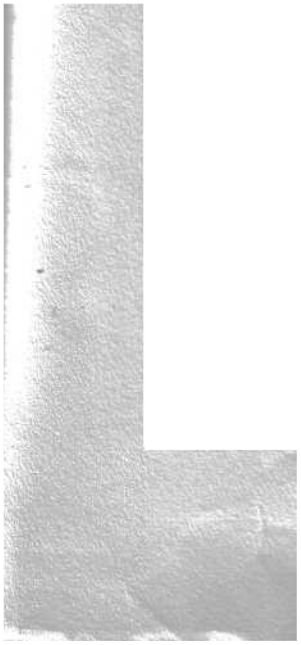

o dovadă că despărţirea Aromânilor de Dacoromâni s'ar fi făcut într'o epocă relativ târzie, când adecă limba românească îşi desăvârşise unitatea sa.

Teoria lui Haşdeu asupra originii Aromânilor, teorie susţinută în cartea sa *Strat şi Substrat* şi care concordă, după cum a observat-o şi Gorka, cu cele spuse în pasagiul de mai sus al Anonimului geograf, nu este astăzi împărtăşită de toata lumea. Cercetările mai noui ale istoricilor şi ale lingviştilor şi mai ales constatarea influenţei albaneze asupra dialectelor noastre au împărţit pe învăţaţii români, în ce priveşte locul de formaţiune al limbei româneşti, în două tabere adverse.

O mare parte dintre rămăşiţele acestor păstori romani din Pannonia, de sigur, se vor fi maghiarizat în masa mai numeroasă a Ungurilor. Urmele lor le-am semnalat şi noi în două articole apărute în ziarul *Universul*[1]) sub titlul: *Urme de sate româneşti lângă lacul Balaton* şi *Vechi sate româneşti în Pannonia* şi au fost studiate într'un studiu mai vast al d-lui N. Drăgan[2]). In timpul Notarului anonim al regelui Bela, îi constată şi scriitorul ungur Pais Dezso, care, în harta sa, semnalează pe *Az Olăhok* în regiunea de la sudul lacului Balaton[8]).

Dintre cele două grupuri de cronici, stabilite de Bal. Homan, după cum am văzut în Introducerea la Notarul ano-

- fac parte, din primul arhetip, cronicile lui Odo de nun

Deogilo, din 1147, a lui Gottfried din Viterbo, din 1185, raportul lui Ricardus din 1237, cronica lui Thomas din Spalato, din 1266, a lui Albericus Triumfontium din 1233 şi a însuşi Notarului anonim, de dinainte de 1200; iar din grupa a doua, fac parte cronicele lui Simon de Keza, Chronicon pictum Vindobonense din 1358, Chron. Budense din 1473, Chron. Posoniense şi Chron. Dubnicense.

Atât în cronicile din primul grup, cât şi în cele din grupul al doilea, se vorbeşte, aproape în toate, cu mai multe sau mai puţine amănunte, despre *pastores Romanorum* şi despre *pascua Romanorum.*

1) *Universul* din 27X1930 şi 24X111932.

2) N. Drăgan, ***Românii** în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi **a** onomasticei,* **1933.**

3) Pais Dezs6, ***Magyar** Anonymus,* Budapesta, 1926.

4) *Fontes **historiae** Daco-Romanorum* I, Anonymi, *Gesta*

Aceşti păstori romani, numiţi uneori §i «Vlachi», sau numai *Coloni* ai Hunilor, trăiau în Pannonia, la venirea Maghiarilor, constituiţi, probabil, nu în regate, în sensul de astăzi al cuvântului, dar având şefii lor ce se vor fi numit uneori *regi* [J]), în sens etimologic, ori *principi* ori *duci,* sau numai *voivozi* ori *cneji.*

Iată diferitele pasagii din cronicarii unguri şi străini cari constată existenţa acestor păstori în Pannonia. Şi citǎm anume şi pe scriitorii străini, fiindcă istoricii unguri susţin că numai în izvoarele naţionale ungureşti se vorbeşte despre aceşti păstori romani[2]).

1. Notarul anonim:

a) Rex Athila... de terra scithica descendens cum valida mânu in terram Pannonie venit, et fugatis Romanis regnum obtinuit (c. 1).

b) Quam terram (Pannoniam) habitarent Sclavii, Bulgarii et Blachii ac pastores Romanorum. Quia post mortem Athile regis terram Pannonie Romani dicebant pascua esse, eo quod greges eorum in terra Pannonie pascebantur. Et iure terra Pannonie pascua Romanorum esse dicebatur, nam et modo Romani pascuntur de bonis Ungarie (c. 9).

c) Dicebant enim eis sic, quod terra illa (Pannonia) nimis bona esset, et ibi confluerent nobilissimi fontes.... Et mortuo illo preoccupassent Romani principes terram Pannonie usque ad Danubium, ubi collocassent pastores suos (c. 11).

2.0do din Deuil, cronicar francez, ne spune: Terra hec (Ungaria) în tantum pabulosa est, ut dicantur in ea pabula Julii Caesaris extitisse[3]).

3. Thomas din Spalato, din Dalmaţia, afirmă: Haec regio dicitur antiquitus fuisse pascua Romanorum[4]).

1) Almus însuşi este numit, uneori, rege, *Tex,* deşi cronicile îl designează cu numele de duce, *dux.*

2) Cf. log. Deer, *Ungarn in der Descriptio Europae Orientalis,* în *Mitteilungen des osterreich. Instit. f. Geschichtsforsch.* XLV, 1931.

3) Odo de Deogilo — (Deuil, aproape de Paris) — *Liber de via sandi sepulchri* p. 62. Schunemann crede a fi o confuzie între *Cereris* şi *Caesaris, Ung. Jahrbuch.* 1926.

4) Thomas Spalatensis, *Historia Salonitana,* la Schwandtner, *Scrip. rer.*

4. Richardus, călugăr din ordinul praedicatorilor, scrie într'un raport al său:

Inventum fuit in Gestb Lngarorum Christianorum quod esset alia Ungaria maior... de qua septem duces... venerunt in terram que nune Lngaria dicitur. turn vero dicebatur pascua Romanorum, (juam inliabitandam pre tenis ceteris elegerunt, subiectis sibi populi», qui tune babitabant ibidem [1]).

5. Simon de Keza, în două pasagji ale cronicii sale, ne spune:

aj Pannonie, Pamfilie, Macedonie, Dalnaacie et Frigie civitates que crebris spoliis et obsedionibus per Hunos erant fatigate, natali solo derelicto, in Apuliam per mare Adriaticum de Ethela licenţia impetrata transierunt, Blackis, qui ipsorum fuere pastores et coloni remanentibus sponte in Pannonia[2]).

b) Postquam autem filii Ethele in prelio Crumhelt cum gente scitbica fere quasi deperissent, Pannonia extitit X annis sine rege, Sclavis tantum modo, Grecis, Teutonicis, Messianis et Ulahis advenis remanentibus, in eadem qui vivente Ethela populari servicio sibi serviebant[3]).

Aceste două pasagii ale cronicei lui Simon de Keza le întâlnim, cu mici variante, §i în Chronicon pictum Vindobo-nense*), în Chronicon Posoniense [5]), §i în Chronicon Dubnicense[8]).

Datele acestor cronici ni le confirmă acum şi Geograful anonim, din 1308, care nu cunoştea pe Vlachii din Ardeal, Că numirea de Vlach a ajuns, cu timpul, un apelativ, însemnând «păstor» aceasta este adevărat, însă numai pentru o epocă târzie, după secolul al XIII-a, iar nu pentru primele veacuri ale istoriei ungare, nu pentru primele

timpuri ale dinastiei ar-padiene.[7]).

Că Românii, cel puţin în timpul compunerii gestelor

1) Richardus, *De facto Ungarie magne,* la Endlicher, *Rerum hungaricarum monumenta arpadiana,* p. 248.
şi p. 70: Zaculi Hunorum sunt residui qui... cum Blackis in montibus confinii
2) Florianus, *Magistri Simonis de Keza, Gesta Hungarorum* II p. 65; cf.
sortem habuerunt; unde Blackis commixti literis ipsorum uti perhibentur.
3) Florianus, *ibidem,* p. 70.
4) Florianus, *ibidem,* p. 114 şi 120.
5) Florianus, Chronica minora IV, p. 15 şi 21.
6) Florianus, Chronica Dubnicense III, p. 17 si 23.
7) Cf. Silviu Dragomir, *Vlachii şi Morladi p.* 51 seq.

ungare, din timpul lui Ladislau IV Cumanul, nu erau păstori, ci popor aşezat, aceasta rezultă nu numai din faptul că, la anul 1210, Românii au luat parte în expediţiunea contelui Joachim împotriva lui Ascenus Burul din Vidin, capitala imperiului româno-bulgar, *associatis sibi Saxonibus, Olacis, Siculis et Bissenis*[1]*),* §i, mai târziu, împotriva Cehilor, în armata lui Bela IV, *innumeram multitudinem Cumanorum, Ungarorum et diversorum Slavorum Siculorum quoque et Valachorum,* dar §i din menţiunea ce se face despre ei în cântecele medievale ce ni s'a păstrat până astăzi. Astfel anonimul poet al cântecelor *Nibelungilor,* de prin secolul al XII, Rudolf din Ems, de pe la jumătatea secolului al XIII, în *Weltchronik* a sa, Jansen Enikel, din secolul al XIII, în opera sa intitulată, de asemenea *Weltchronik,* apoi Stirianul Ottocar, tot din veacul al XIII, în poema sa *Osterreichische Reimchronik,* şi alţii ne vorbesc cu destule amănunte despre Vlachi cari nu puteau să fie, pe acele vremuri, simpli ciobani nomazi.

Astfel, *Descriptio Europae Orientalis* a Geografului anonim vine să confirme, încă odată mai mult, spusele cronicilor ungare în privinţa Vlachilor ce se găseau preste tot locul în fosta Ungarie, la venirea Maghiarilor.

1) *Századok,* a 1912, p. 292. Ascenus Burul este împăratul româno-bulgar Borilâ Assan.

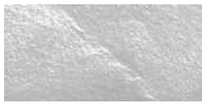

DESCRIPTIO EUROPAE ORIENTALIS[1])

I

*

-

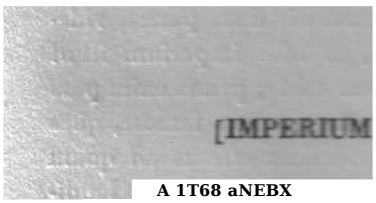

[IMPERIUM 00K5TANTINOPOLITANOM]

A 1T68 aNEBX

Asia extendit i autem hec p orientis ap ud occidentem, nominabatur, et frica autem extendit ae pare mundi affriea a ee mundi: asia, affriea [et] Europa, per orientem dn septentrionem, vocatur i gnadam muliere aic dicta, que imperium Europa extendit se a septentrione in europa a filia regis agenoris[2]), que sic europe apud antiquos tenuit. Af-dente in meridiem, dicitur autem hec muliere de dicta, que filia fuit imperium affrice[8]) tenuit. Ex hiis apparet manifeste Aă*m*i tenere dimidium tocius orbis, Europam autem et Affricot aheum tHmiHiflTn. Asia autem diuiditur in ma-iorem et minorem: de asia maiori dominus de kurco[5]) satis plene tractauit. De asia ~~fi* v*~~ minori et de aliquibus partibus europe su-perficialiter de moribus et condicionibus hominum et prouinciarum contentarum in dicti» partibue europe est bic pertractandum. Et quia

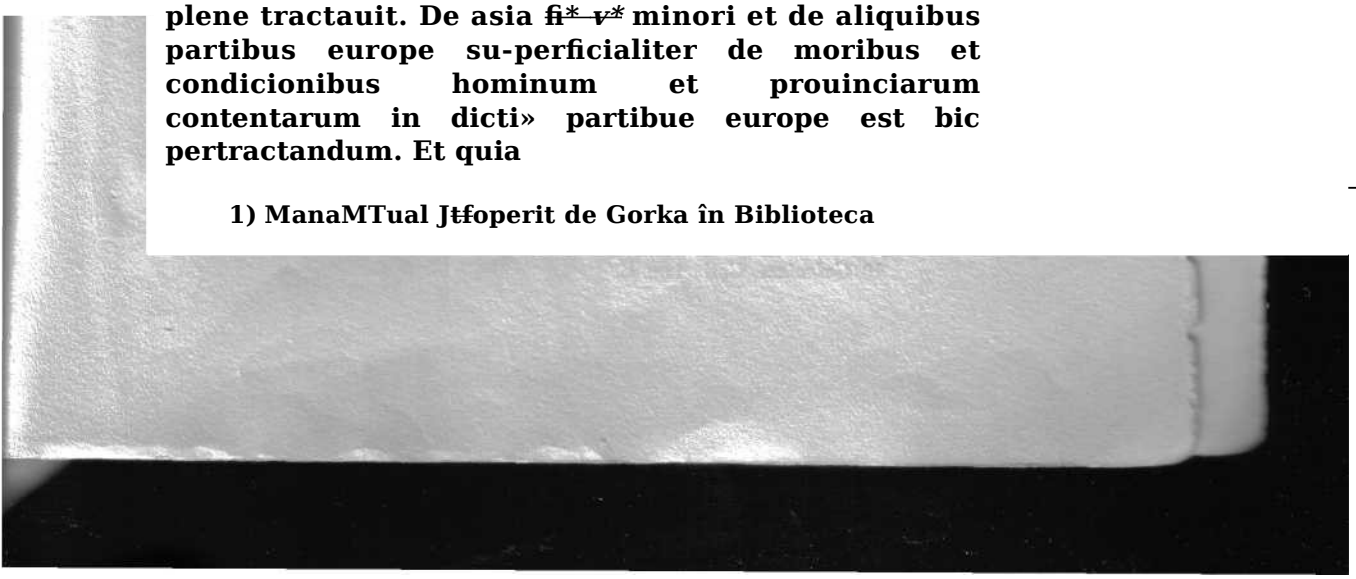

1) ManaMTual J~~t~~foperit de Gorka în Biblioteca Naţională din Paris şi care poarta numeral *ie* înregistrare 5515 nu este un original, ci numai o copie (din a 13081, cea *mai* veche fi eea mai completă, dar, alături de care, mai

există încă patru copii de proveniență ulterioară. In total avem cinci codice cari poartă numele de A, B, C, D şi E. Noi vom reda numai deosebirile cele mai importante, rămânând ca cetitorul, doritor de a cunoaşte toate variaţiunile de text, să se adreseze Ia studiul atât de complet a învăţătului Gorka. Titlul lipseşte în manuscris.

2) *genoris.* A gero nis E.
3) *Affrice,* Africa B, C.
4) *Asum,* Asyam D.
5) *KUTCO,* Kurcho D, E.

[prunaJ pars europe uocaitur tracia [1]), qxxe nune grecia appellatur, ideo primo de tracia seu de imperio Constantinopolitaneo [est] di-cendum, deinde de regnorum condicionibus, rasie, bulgarie, rutlit albanie, ungarie, polonieque tractandum est.

n

Quantum ad greciam siue [adj imperium Constantinopolitanimi dicendum [est] quod dictum imperium continet duas partes, vide-licet asyani minorem et traciam dictam, et ideo imperium illud dinoscitur [2]) esse permaximum et opulentum ualde; prima enim pars imperii dicti est asia minor, in qua sunt iile ciuitates famoee, quae nominat beatus Iohannes in apocalipsi, videlicet effesus ad quani scribit apostolus Epistolara ad ephesecs[3]). piladelphia[4]). laudi-cda [5]), thiatira, pergamum et sardis, ibi eet et calcedonia •), maxima civitatum, ubi consueuerunt concilia generalia celebrări, ibi est et nicomedia [7]) ad quam Jiauibal princeps kartaginis timore romanorum fugiene veneno animam expirauit. Preter has ciuitates famosas sunt io ipsa asia «jue nune a grecis natuli appellatur, quadringente magne ■ciuitates, excepţia opidis, castris, fortaliciis et uillis innumerabilibus; irrigatur tota terra dicta quindecim fluminibus riaual'ibus, et circa traciam uel citra [8]) partes coiietantinopolitanas irrigatur danubio permaximo fluuiorum, qui per ungariam transiens in bulgariam perforat alpes et totum se frangit in quodam magno precipicio, cuiuâ rugitus ad tres dietas auditur. înde diuiditur in septem capita et transiens per dictam terram intrat mare *ponticum, uel* secundum ■*slioe* mare magnum; continet bec pars [grecie] septem provincia*, videlicet bitiniam *), unde oriundus fuit beatus lucas, dicitur enim bitinia a quodam rege sic nominato. Galaciam [10]) a gallicisnominatam quia a gallorum gentibus [olim] extitit occupata, ad incolas huius prouincie scribitur epistolai ad galathas, verum est eciam quod circa 1) *Tracia,* Trecia A.

2) Dinoscitur, dignoscitul B, C, *dicitur D, E.*
3) Epheseo), Ephesios C.
4) Piladelphia, Philadelphia D. E.
5) Laudicia, Laodicia,
O. E.
" *Calcedonia,*
Galcedonia
7) *Nicomedia,* Nycomedia E.

---

circa
9) Bitiniam, Bita$_{n}$i$_{am}$ E.
Bithiniam D *W Galaciam,*
B.

coijgtantinopolim est castram quoddam, quod uocatur Galatha. Ysauria sic dicta, quia est referta et sarcita omnibus bonis. Frigia in hac fuit sita illa famosissima ciuitatum Trogia [1]. libdia [2], in hac prouintia olini erat sedes regni asie, **est** enim quasi insula eo quod a duobus fmagnis] fluuiU navalibus, scilicet Ela et pacolo circum-datur. Karia in hac est fluuius aruius nomine qui harenas [3]) per-mixtas auro copioso continet. Panphilia a panphilo rege sic dicta. Asia prefaţa que est pars grecie continet in se dictas prouincias, ab oriente circuncingitur turcis, a septemtrione tartaris et ruthenis[4]), ab occidente bulgaris et cumanis a meridie tracia. Terra est in om-nibus habundans et fertilis in pane, vino, piscibue, carnibus, auro, argento, serico, sed homines lillius terre sunt ualde iinbecilles et in nullo apţi ad prelium et ideo reddunt triButum turcis et tartaris. Vnde quia dictis turcis nolebant reddere tributunx, ab eiBdem sep-timo anno transacto, tota terra dicta fuit deuastata, depopulata et depauperata, et ex hoc est multum imperatoris Constantinopolitani diminuta potentia; hominee incole dicti christiani sunt, actameti *m* iiuiiiitiri perfidi.

m

a pare grecie dicitur tracia, a filio japhet, filii noe sie **Grecia** quasi tracia. In prima parte huius tracie m in quodam monte non

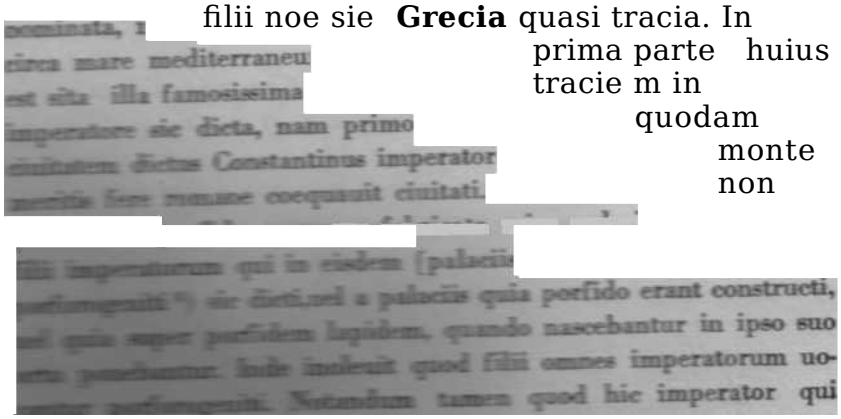

nimium eleuato ciuitatum Conetantinopolis, a constantino bisantium " I appellabatur; hanc în matnitudine diuiciis ac **f»** oi **sunt** duo palatia im-

şcnti D,
E.

nune imperat non uocatur porforogenitus, sed andronicus, eo quod quando natus fuit pater suus michael paleagius J) [nundum] usur-pauerat sibi imperium Constantinopolitanum. Et ideo non nominatur ut filius imperatoris. In ea eciam ciuitate est ecclesia mire pulcritudinis ad hononem sancte sophie consecrata. Giuitas dicta et regio in circuitu que proprie tracia appellatur ab oriente circun-cingitur propontide. propontide enim uocatur arcitudo 2) illius măria ubi de Constantinopoh est introitus ad mare magnum unde itur ad aeiam minorem, turcoe et tataros barbaros, habens laţi-tudinem solum septem stadiorum, antiquitus autem uocabatur elispontus 3). A meridie circuncingitur mari mediterraneo, vnde et portum nobilissimum et permaximum babet; circa portum istvun de uoluntate timperatoris ianuenses tenent duas ciuitates quarum una uocatur trapason*) [et] altera senopi, iile autem qui preeet eis uocatur camino v) idest marcio. Ab oocidente circuncingitur macedonia que fuit patria alexandri, in qua est illa famosa ciuitas phil* lip pis, ad quam scribit apostolus epistolam ad philippenses. Sed nune est quasi destructa, apparet tamen adbuc stabulum marmo-reum buoefale 6) equi dicti alexandri. A eeptentrione circuncingitur danubio 7) qui diuiditur in septem capiita ut dictum est, quorum quodlibet est habens in latitudine ad tres leucae.

IV

Preter hanc proninciam que trachia proprie dicitur continet bec pars grecie septem alias prouincias. Primo uidelicet Macedo-niam sic dictam a macedone rege. In hac est mons olimpus qui in tantum extollitur ut in cacumine eius nec nubes senciantur E); habundat multum uenis aureis et argenteis, in ea etiam est campus pulcherrinus totus planus, habens in longitudine tres diietas, et totidem in latitudine; irrigatur duobus fluuiis naualibus. Ab oriente

---

1) Michael Paleagius, Pelagius C.
2) *Arcitudo,* altitudo, D. E.
3) Elispontus. In C o notă marginală: *lalitudo Hellesponti VII stadiorum.*
4i, *Txana&on*^ Tripason
D. 5) *Camino,* Comino
D. E. 6^ *Bucefale,*
Bucifali C.
7) *Danubio.* Notă marginală **D: Quodlibet** septem capitum Danubii con
tinet tres leucas in **latitudine.**
8) *Senciantur.* Notă marginală E: Mon« **Olimpus de eius cacumine non**
sentiuntur nubes nec **uenti.**

habet constantinopolim vel traciam, a meridie aichayam *), ab ooci-dente thesalonicam, a septentrione Ruthenis circuncingitur. Secundo thesaliam[2] } a thesalo rege sic mincupatam. Eet enim bec regio multum lata et opulenta, vnde et ueque ad bodiernum diein re-aeruat eibi nomen regni, uocatur enim regnum tbsalonicense. In ea [enim] est illa ciuitas famo*a que uocatur thesalonica, vnde et tota regio uominatur, babens portum mărie latissimum. In ea eciam esx mons parnaeue olim apolino [i]) consecratus. Nune autem uocatur sfeptagoria, quod idem e&t quod mons sandu.*, eo quod ibi est multitudo monacborum grecorum anachoricarum qui calogeri*) dicuntur: bec fuit patria illius famosi militis achillis. In ea primo equi domiti fuerunt et denarii aurei fabricaţi; quatuor magnis flu-uii» irrigatur. Magnam partem istius prouincie seu regni possidet rex raeie seu servie, et hoc nomine dotis, eo, quod filiam iinpera-toris qui nune imperat duxit in uxorem. Circuncingitur enim hec prouincia a parte orientis maebedonia, a meridie acbaya, ab occi-dente rasia et seruia, a septentrione bulgaria>LNotaiidum [est bic] quod inter machedoniam, achayam et thesalonicam est quidam popu-1-Qg ualde magnus et spaciosus qui uooanitur blazi[5]), qui et olim fnerunt romanoram pastores, ac in ungaria ubi erant pascua roma-— ■mit propter nimiam terre uiriditatem et fertilitatem olim mo-cabantur. Sed tandem ab ungarie[6]) înde expulsi, ad partea illas fafierunt: babundat enim caseis op timiş, lacte et carnibus super IIMIII i nationes. Terram [enim] Iiorum *) blachorum[8]) que est ——■- et opulenta exercitus domini karuli [9]) qui in partibue grecie fere totam occupauiit et ideo conuertit se ad regnum the-■>■!■ nrr et actu mari terraque, expugnant ciuitatem tbesaloni-*tt i— wţ*] dictam cum regione circumadiacente\ Tercio achayam sic dictam ab

acheo rege, hec prouincia preter partem que iungitur machedonie undique est circumdata mari et ideo fere insula est.

1) *Achayam,* Achaiam D. E.
2) *Thesaliam,* Thessaliam C.
3) *Apolino,* Appolini D.
A) Calogeri. Calageri, E.
5) Blazi, Blasi D, Blasi, Blati E, în cuvânt este o răsură.
6) 1'r.ţtarU. Unpariis D. E.
7) *Horum,* istorum D, E.
8) *Blachorum,* Blacwnun **D; Blatonun E. Io** D e«te ţi o notă marginal-. *de blctcis.*
9) *Karuli,* Karoli D. E.

Caput huius prouincie est chorintus[1]), que propter suam pulcrit dinem et nobilitatem quam olim habuit uocabatur grecie decus; hos dirigit apostolus epistolam ad chorintios. In ea eciam sunt ciuitates alie ualde famose, uidelicet patras, vbi beatus andreas fuit crucif ixus et corpus eiusdem iacet reconditus, Clarentia, andrauilla [2]) et multe alie. Ulgariter prouincia hec morea uocatur, latine uero principatus achaye. Huius principatus partem occupauit princeps filius regis sycilie: sed et ceteras partes quasi gallici et latini tencnt occupatas. Inigatur hec prouincia uno magno fluuio nauali, qui [Crimantos[3]] uocatur, hic lapidem albesseu[4]) nomine guerat[5]) [qui] semel accensus nunquam extinguitur. Candidissime etiam me-rule in terra illa nascontur. Quarto eladiam ab eladio rege sic dictam. Sed nune atheniensis ducatus uocatur, in ea enim sunt ciui-tates athenarum, thebana. peloponensis et achademia, olim uilla philosophorum. Est enim hec prouincia inter macedoniam et acha-yam uersus constantinopolim sita et regitur tota a gallicis et latinis. Quinto lacedemoniam; in ea est nigro pontus[6]) que a gallicis [eciam] et lonbardis[7]) ftota] regitur et inhabitatur. Est hec prouincia parua in quantitate, tamen multum deliciosa et insularis-Sexto epirum a piro [8]) achillis f ilio sic dictam, que nune terra des-poti uocatur. Magna prouincia est et lata, habens in se ciuitates [neupotasensem, gridensem, belgradensem et siuariceusem et multas alias ciuitates] et castra. Partem huius prouincie princeps achaye, filius regis sycylie[9]), ratione uxoris, que est despoti filia, oocupat, licet frater uterinus uxoris eiusdem principis, qui [nune] de nouo filiam imperatoris constantinopolitani duxit in uxorem, impugnet eum uiriliter et proficiat multum contra eum ut dicitur. Septimo cretham a cretha rege sic dicta [m] que centopolis olim uocabatur, eo quod centum urbibus nobilibus extitit decorata, licet nune sint destructe et iile que sunt, non in illo sunt robore quo fuerunt. Hec prouincia insula est et a uenetis tenetur et regitur. Hee insula prima

1) *Chorintus,* Corinthus D. E.
2) *Andravilla,* Andrivilla B.
3) *Crimantos,* Crimates C. Crinantes E.
4) *Albesseu,* albessen C. albessum D, E.
5) *Guerat,* probabil gerit.
6) *Nigropontus,* Nigrapontns D, Nigra pontus E.
7) *Lonbardis,* Lombardis D, E.
8) *Piro,* Pyro C, Pirro D.
9) *Sycylie,* Sicilie B, D, E.

remis et sagittis dăruit, litteris iura prima docuit, equestres turmas prima reperit, musicum studiam prima adiuuenit, ceruos, lup os, uulpes, serpentes, noctuas, aliaque ferarum noxia nec gignit[1]) nec sustinet et si aliunde illuc portantur statim moriuntur, ut referunt experţi.

Preter hanc insulam sunt et alie insule que se extendunt fere in cyprum [2]) et ad mare magnum, ueque ad mare adriaticum, que «unt et debent esse imperatoris grecorum. Diete autem insule cy-clades uocantuir eo quod circumdamt vel circumiacent ipsi grecie et sunt principale» XII. Prima est rodus, in qua fuit colosus eneus, cuius altitudo erat LXX cubicorum; de hac autem insula et urbe rodia[3]) fuit ptolomeus, qui fecit astrologiam suiam. Hanc in-sulam cum ciuitate sua rodia nuper [hospitalarii] occupauerunt cam magno dampno rerum et personarum suarum; de hac autem insula fuit minodimue [4]) precipuus aristotilis discipulus. Secunda est delos; delos in greco idem est quod manifestaţie, quia prima apparet (inter insula», uocatur [et] orthoya propter multitudinem [coturnicum], que ibi sunt et a grecis orthogie uocantur. Tercia uocatur cenodes[5]), in hac naues collecte fuerunt a grecis contra troiam. Qarta uero Michilene [6]), per quam de syria et cypro nauigatur in ytaliam, de qua apostolus in actibus apostolorum: difficilem habuimus accessum propter bitalassum id est littus in mare protentum. Quinta ytharia [T]), **hec** nullum portum habet. Sexta melos quasi rotundissima. Sep-tuna parion sic dicta, quia gignit candidissima marmora et sar-dium [s]) lapidem. Octaua zyon. Nona sampnia *"),* ex qua fuerunt si-billa samda et pitagoras sammiu», a quo phosophie nomen est sum-ptum. Decima abydos, que est iuxta propontidem et eleepontum. in hac xerces fertur fecisee pontem ex nauibus et inde in greciam

1) *Gignit,* Notă marginală în E: Notandum provincia Crete non sustinet
venenosas bestia».

2) *Cyprum,* Ciprum B.

3) *Rodia,* Rhodia C.

4) Minodinius, Musodimus B, C.

5) Cenodes, Ceudes D, *TL*

6) Michilene, D în notă marginală: Mitelene.

7) Ytharia, Ycaria E, Ycharia D.

8) Sardium, Sardinum D,E .

9) Sampnia, Samîa C

3 'Q sinaSaupenb *'ajiiaSipnnţ)*
(5

OIB3BIU3 'Q umjBIlJ^ *'UlVţOT)(Ul)*
(J

■a 'a [m]!Pa '«
'3 'O

-JB09 ptn sŢmied sţiejmeap ţ.9 spouas ţinpuŢ ţunpBn BŢJIUIBJ -un ap saueno ţa saţiqoti ţjaiaa OB '3ţoaj8 ssdpuud sauurQ •8iiqŢ[Btii -aŢII snqţuuio ţa *snqiujBO 'OUIIA. 'aired 'oauas 'oţuaSjB 'oxn« «uBpunquq 'apţen utBiuaţndo 'tuBpBJi ţaoŢţps 'urens niaiiBd -as pB uiBnb 'lunuaduiţ umioţp aiKţia ţsg; 'jninapin [Tnapţqţ] -ŢIUD auţru aiţnur *mnb* *ioi lutuanj *9aaq* aniţţnbţiUB ponb ţaoţţ oiitra snuiţpajo uou [souj aoiţ pag •sajoianud uiBtib snţood 99J -nţd ţa saţBiţnio (g ai<uaâiapiBnb aţţB sţiiiadxa qB jiniTiBîtndtioo 'siflini j» srpido 'sţpiţBiJoj 'SIXJBBO sţţdaoxa 'siiBaotnarai sipisoţ i» »raBJi apwnoas sţioraţnojd ui ŢUBiţ[odouţpxBţeiioo ţuadrax nog raijd isa anb 'Bjdns 9iBuţnniu ţtms 9nb 'siiounn aiSB -ţnp jaigjd OIBU 'ranoţjiuSBiiuad [xitniraţţjodouţiBţiSinoo ranuadrar ipunin saiJBd saxiuio jaţni isa onqpB 19 raţua

jĮţ uinţ.tadtctŢ

jnţnapŢit nou TOBI ponb [4]UBSim ia ţtiBps -ooaxd OŢS seiuaaBţpBUitiajp tnaţmjB sauoţSaţj •rrjBSim raaixed -an iaru9TiBdnoao aptrţnojd stiimq uraiJBd 'ajuBis aioqoj ounjd m oau 'oţxaduiŢ 9iJo;apŢj9p pas *ap9j8 spumojd Bmud I«J» 'ţţodouţiuins -uoo ap unuoîBaadxiri nnuonoq aiodtnaţ srnSai sţiounipB umo BŢD -umojd tnapmb anb 'ssiaip eajj pB sspaaaA adoid utBţxieX ur snbsn jnţBqapuaiojd ţa '(Eurep«ojD ja nreriuas [ia] ţgoippin UTBISBI sera -umojd 9BX9UHB i^qaqBq Bpnmojd nrraa aaq -Bionjisap ţsa ottnu 9tib '[BHOJBSJ îuanj BIBOOII nmponnsod seţţnp urapBa 0i9 snroţSai nrapsnia aţ.Bjrnp BnnxBtn (z nnpp B i9j xmipirnaas apaiS snţBdţ Bratmiojd BABÎOO ţa

IA

mniBdpuţjd pB naniBţ

TOBIJ91 Ţ9 UIBXBqOB BlXtlţ 1B3 *09X*\ tBIUBp3qd9q3
B"IIY Ţ

oţtiaurBtiiio ni [Bunţrd] ŢpŢjnreŢ aţjB

[tnainiB] xnţpţp asstnţ jrqiraj snoţpara *«exaodA* Bnb xa '(t sooqo B-J

— OS —

leto forrato de nobilibus pelllbus. veetes portant Ccommuniter lon-gas, scissas] tanien retro sicut [et] ante$_r$cum largiâ raanicis, sicut dal-matica funde (dalmatica) est quoddam genus uestumenti grecum a dalmacia] sic dicta, que secundum unam considerationem est octaua, secundum uero aliam [est] prima prouineia grecie, quia in illa parte grecie maxime talibus uestibus utebantur. Inter ceteras magnificen-tias prefatus imperator conetantinopolitanus habet has: nam nun-quam equitat, quin duo uel tria milia armatorum ipsum precedant et sequentur inter pedites et equites. Raro in camera comedit, sed semper in aula eommuni permaxima*) in loco eminenţi. Nullus autem altcr comedit ipso comedente nec mense sunt appoeite, pre-ter suam; tenentur tamen omnes principes eius et nuncii, qui ad eum mittuntur, interesee prandio suo et stare pedes, quousque co-mederit coram ipso, et imum quemque eorum, eciam ei tria milia essent, exentiat[2]) imperator et de nouo ferculo et famulus cuiuslibet recipit paratus dictum exenium [3]) et ap portal ad domini sui hospi-cium, preter dictum exenium quod omni die recipiunt, habent pre-bendas et prouisiones ab eodem imperatore largas et magnae. Nam iile, qui vădit cum quinque equis, recipit prebendam pro XXV equis et [pro] XXXV hominibus, et ideo contigit frequenter, quod pau-peres nuncii protrahunt quam poesoint de tempore, ut diuites effi-ciantur. Omnes qui uadunt ad dictum imperatorem uisitandum et quocienecumque cum magnia exeniis in pecunia et seoriceis pannis exeniantuor ab eodem et presertim hoc circa nuncios obseruatur.

VIII

Et licet sic ita magnificus idem imperator, est tamen ualde inbecillis in potentia ,eo quod greci commiuniter [sunt] effeminati et in nullo ad arma apţi, sunt tamen astuti et dolosi, et ideo si eon-tingat eos quandoque uincere, malicia et astucia dictam uictoriam assecuntur. Omnes sunt scismatici perfidi et ab eorum scismate derinantur [4]) otnnia seismata, inter [ceteras natdones scismaticas, ui-delicet in Rasia, seruia, bulgaria, Ruthenia] georgia et omnes na-tiones orientales, que christi nomen inuocant, exceptis cypresstibus[5])

---

1) *Pennaxima,* proxima B.
2) *Exeniat,* exemat C, examinai D, E,
3) *Exenium,* exemum C, examen D, E.
4) *Derinantur,* în loc de derivantur.
5) *Cypressibus,* Cyprensibus D. E.

et armenia, inter quos eciam mulţi sunt ecismatici. Nam patriarcha Constantinopolitamifi preest omnibus regnis dictis in epdritualibu» quantum ad clerum, sicut inter katholicos papa, licet non tantam auctoritatem ostendat. quia enim imperator grecorum prefatus homo est muliebris et nullius ualoris nec consilii in armis, et iterum quia per turcos est nimium debilitatus, idcirco ad presens est meliu» tempufi ipsum imperium [per dominum] karulum recuperandi, quia fortaseis unquam erit, unde et ipsi greoi et omnes scismatici prefati niminm f ormidant transitum domini karuli, quia si christo duce *) transiret, eo modo quo ipsum decet et expedit secundum creduli-tatem omnium, dnfra unum annum occuparet dictum imperium et prefataş nationee ecumaticas.

EL [ALBANIA]

Consequenter dicendum est de albania, que est coniuncta grecie immediate [2]*)* a parte meridiei et est sita inter rasiam et terrajn dee-poti. Est enim [hec] albania regio satis lata et magna. habens ho-mines bellicosos ualde, sunt enim optimi sagitarii et lancearii. qua-tuor fluuiis magnis tota hec regio irrigatur, videlicet erseiita, ma-thia[3]), Scumpino[4]) Epasa. Terra est fertilis in carnibus, caseis [et] lacte, [in] pane et uino non multum habundant, sufficienter tamen habent presertim nobiles; ciuitates, castra [opida] [et] fortalicia et uillas non habent, sed habdtant in papilionibus et sempter mouentur de loco ad locum per turmas et cognationes suas. Habent tamen unam ciuitatem, que uocatur duracium et est latinorum, ab ea [enim] habent pamios et alia necessarija. partem huius regni cum ciuitate duracena [predicta] tenet nune princeps tarentinus filius regis sy-cilie et hoc ex uoluntate libera [illorum] domrinorum de terra, qui ipsum propter naturalem amorem, quem habent in gallicos, sponte et libere eum in dominum receperunt. De Apulia et de «iuitate brundensima [5]) [vna] nocte potest transiri in duracium et de duracio per albaniam, potest iri in greciam et in Constantinopolim ualde faciliter et bene absque difficultate uiarum et periculo aquarum [6]) et hanc uiam faciebant antnquitus imperatores romanorum, [ut Julius

1) Duce, ducente O, E.
2) Immediate, in medietate D, C.
3) Maihia, Machia D.
4) Scumpino, Stumpino D.
5) Brundensima, Brudesina D, E.
6) Aquarum, equormn C.

cesar, octauianus Augustue et ceteri imperatoree], nam nimium te-diosmn est exercitum [tam) copiosum ducere tanto tempore per mare et per tam longam uiam. Dictam albanie regnum nune regem nullum habet, sed terra diuiditur per principe» terre, qul ipsam regunt et ipsi nulii substrat. Dicitur autem bec prouincia albania eo quod albo crine [x]) homines illius regionis nascuntur. Canes sunt in ea ingentis magnitudinis et tante ferocitatis quod [eciam] leones perimerunt[2]), vnde et plinius refert, quod alb ani miserunt unum canem alexandro magno, qui de leone, elephante et tauro in etadio triumphauit, Oculoe babent depictoe et glaucos in pupilla adeo quod melius de nocte uident quam de dde [et adeo sunt magni fures et de nocte discurrunt siciit et de die]. Duas tamen constat esse albanias, vnam in asia, que est circa indiatm et de illa non loquimur hic, aliam [iesse] in europa, que est de imperio constantinopolitano [de iure] et de hac loquimur hic, [et] duas prouincias continet in se, uidelicet clisaramp) et tumurist*). Preter has duas prouincias habet iuxta se et alias prouincias videlicet cumaniam, etophanatum pola-tum, debre, que quidem proudneie sunt tributarie eisdem albanenai-bus et quasi serue, quia exercent agriculturam et colunt vineas ipso-rum ac seruant necessaria in domibus suiș. homines istarum pro-uinciarum non mouentur de loco ad locum, sicut prefati albanen-ses, sed habent stabiles [5]) mansiones et opida, nec sunt pure catholici, nec pure scismatici. Si tamen esset qui eis uerbum dei proponeret, ef-ficerentur puri catholici, quia naturaliter diligunt latinos ut diictum est; habent enim albani prefati linguam distinctam a latinis, grecia et sclauis ita quod in nullo se intelligunt cum aliis nationibus, et hec de albania dicta sufficiant.

X. [RASIA].

Viso superficialiter de imperio Constantinopolitano, et de albania, nune accedendum est ad regnum Rasie, quod eidem imperio et albanie est coniunctum, imperio tamen ex parte occidentis, alba-

---

1) *Albo crine.* E. Intr'o notă marginală: Homines nascuntur albo crine et
canes periment leones.

2) *Perimerunt,* perimerent A, B, C.

3) *Clisaram,* Clisaiam A, B, C.

4) *Tumurist,* Trimurist D.

5) *Stabilei,* stabulos A, B, C,

nie vero ex parte meridiei. Regnum enim [hoc] uidelicet Rasie duas habet partes, prima que est principalis dicitur Rasia, sic ap-pellata a nomine cuiusdam fluuii ipsam irrigantis, qui et rasia uo-catur. Continet enim hec pars tres prouiincias scilicet kelmiam, dio-clam, vnde et diocletianus imperator extitit oriundus, et maritimam regionem. Dicitur autem hec prouincia regio maritima, quia ciuitates et castra sunt uel supra mare inmediate uel satis prope [sita], et est regio satis amena et opulenta, in ea metropolis est ciuitas anttibaren-sis[1]) que dicitur antibarum, quia est sita contra barum, ubi corpus beati Nicholay iacet reconditum et de dicto baro una nocte potest transire per mare in antibarum. Antibarum autem distat a littore maris ad unam [paruam] lencam. In hac maritina regione habita-tores [eiusdem] sunt puri eatbnlici et ouaşi latini. Geteri autem eiusdem regni et rex sunt scismatici perfidi et ideo nimium perse-quuntur dictos katholicos, et permaxime ecclesias latinorum de-etruunt, disipant, et inuadunt prelatos et captiuant et plura inex-quisita [2]) mala faciunt et ideo diete ecclesie sunt pauperes; preter hoc eciam, quod [sunt] scismatici sunt et heretici pessimi, infecţi ab bereticis, qui fugiunt ad partes illas a facie inquisitorum et ideo magis sunt inf eşti christianis et cahtolicis. Irrigatur enim hec prouincia vno magno fluuio nauali, qui uocatuir drinus; habet eciam in se lacum habentem im latitudine XXXX leucas. et ideo dicta regio tum ex mari, tum ex fluio, tum ex lacu habundat in piscibus nimium. Iste prouincie omnes una cum rasia, que est pnincipalis, adiacent immediate imperio Constantinopolitano.

XI.

Secunda pat» huius regni uocatur seruia a conditionibus popu-lorum sic dicta, quia quasi omnes sunt seruilis conditionis. Continet (enim) in se tres prouincias, uidelicet bosnam, maciam et marciam. Est enim hec pars regni sita circa ungariam ita. quod nullum est medium inter ipsam et ungariam. Preter quam in maritima regione dicta, vbi sunt sex ciuitates in toto CRegno] prefato noii est aliquia ciuitas, sunt tamen in eo multa castra, fortalicia et magne uille de tricentis et quadrigentisi[3]) domibus de lignis et asseribus edificaţi»

1) *Antibarensis,* Antibarum D, E.
2) *Inexquisita,* exquisita D, in exquisita E.
3) *Quadrigentis,* quadringentis E.

sine aliqua clausura; habundat enim dictum regnuxn [in] argento [et] plumbo et ferro: nam rex rasie habet actu in suo regno et circa maritimain regionem septem argentifodinas; alias dictuin regnum est fertile in pane et carnibus et lacticiniis, sed deficit in vino et piscibus, nam comuniter non bibitnr ninum ibi, sed cenuşia et lac. Rex tamen et barones utuntur uino in copia, a maritima regione portatum; homine» regni dicti sunt procere *) et pulchre stature, tam viri quam mulieres, sed uiri nullius fortitudinis sunt ad arma, vnus enim probus in armis pelleret L ex eis. Equi in par-tibus illis exoeptis ualde paucis sunt părui, ut roncini, tamen [sunt] fortes et agilea ad ourrendum. Irrigatur duobus fluuiis magniis ui-delicet narento et bistrice. Terra prefali regni alicubi est montuosa [valde] et fortis, sed comuniteir «st plana et paruos habens collos[2]).

XII.

In hoc regno fuit semper unus rex, sed nune sunt duo rege», vnus regnans in rasia, et bic "st maior *>t uocatur urosins — hoc enim nomine uocantur onmee reges rasie—alter uocatur Stephan<UB, et hio regnat in seruia. que est a parte ungarie. Ambo enim reges punt fratres vterini'), sed primo genitus est [enim] rex seruie Ste-pbanus. Hic [enim] post mortem patris regnauit in utraque parte regni et in tot regno duobus annis. Quadam autem uice cursitans qnemdam equum, de ipso cecidit et crus turpiter fregit. Cernens ee in periculo mortis positum ac [pro) tune esse sine prole, tradidit regnam fratri suo iuniori qui tune mecolimus uocabatur, nune autem
ae dicitur. Quidam tamen dicunt auod tradidit ei regnum sim- et renunciauit regno in manibus suiş, quidam alii dicunt et hoc idem Rex Stephanus fatetur, quod non tradidit simpliciter nec rennncianit, sed sub condicione si uiiueret*), quod regnum sibi restitueretur: si uero tune moreretur, quod haberet. regnum. Sed frater iunior intrans regni possesionem nunquam ipsi fratri restituit, liect conualuisset, sed tenuit iam per XXVI annos et adlmc tenet ueridicus, propter quod ortum est bellum et dissensio inter dictos fratres usque ad hodiernum diem. Est enim dictus rex Ste-

1) *Procere,* proceres D, E.
2) *Collos,* colles C.
3) *Vterini,* uterinii A, B.
4) *Viveret,* vivat B, C.

phanus liomo iustus, et in ritu euo multum sanctus reputatus, ka-tholicos diligens et amplectens ,habet enim in uxorem filiam regi» Ungarie, eororem regine Sicilie. Ex gua habet prolem decentem utriusque sexus, nec unquam babuit aliam uxorem.

xin.

Rex vero vrosius, qui maiorem partem regni occupat [et] regnat uersus greciam, homo est uersutus et mendax nullum iura-mentum uel pactuin quantumcunque ad dei euuangeliam et super corpus christi ac reliquias sanctorum iuraret, seruans, multitudanem uxorum simul actu ') habens. inter quas habet nune filiam impe-ratoris constantinopolitani, cum qua habet magiiam terram in grecia circa tbesalondcam. filium nullum habet sel tamen quendam bastar-dum a quadam comuni muliercula et vnam filiam [quam] habuit a filia regie vngarie Letl sorore regine sycilie, que fuit monialis pro-fessa et uelata XXXIIII annis et in monasterio inclusa; filie enim 6ue iam [diete] dedit [duos] maritos, bastardo eciam duas uxores. catholicos nimium persequitur et habet odio, propter timorem tamen domini karoli aliquod signum deuotionis nititur ostendere uersus romanam ecclesiam, ut ecclesia romana dominum karulum prohi-beat, ut eumdem non impugnet, ac eadem causa [tam diu] [domini] karuli amiciciam petit. Sed re uera totum est figmentum nec aliquid seruabit de promissis, niei nimio terrore perterritus. Timet enim dominum karulum ex duplici causa, primo ex parte maritime regionis, quia totus exercitus dicti domini karuli oportet quod transeat per terram illain, et tune si vellet facilime totam [terram illam bonam et opulentam ac argentifodinas dictas] occuparet et homines de terra, quia sunt catholici et latini esse dinoscuntur[2]), hoc libenter uellent, et si hoc perderet, pociorem partem regni sui perdidisset [3]). Secundo quia regiram rasie dictum immediate est coniunctum grecie, nec distat a thesalonica. Videns quod exercitus dicti domini karuli est sibi prope, et est iam quasi super terram, quam habet in dote ab imperatore; cernens se eidem exercitui non posse resistere ac regnum suum [et terram dictam] in periculb, petit pacem atque concordiam licet alias ubi posset facere, totum oppositum [faceret]. et hec de condicionibus regni rasie [dicta ad presens] sufficiant.

---

1) *Adu,* actum B, nune habet E.
2) *Dinoscuntur,* dignoscontur C.
3) *Perdidissel,* perderet D, E.

XIV. [BULGARIA ET RUTHENIA]

Post hec de bulgaria et ruthenia dicendum [estj, que circun* adiacent grecie ex septentrionali parte: Bulgaria est unum impo rium magnum per se. Sedes autem imperii dicti est apud budi-nium [1]) ciuitatem magnam. Imperatoree autem eiusdem imperii [om-nes] uocantur cyamani. Terra est multum lata et spaciosa ac delicata [2]), est enim decern fluminibus naualibus irrigata, siluis et ne-moribus decentdbus constita[5]), habandans in pane, camibus, pisci-bus, argento et auro et mercimoniis multis et maxime cera et seri co; nam in ea sunt multe argentifodine et fluuii eciam omnes tra-nunt arenam pennixtam auro, vnde ex mandato imperatoris continue leuatur et colatur aurum. [etiam] per medium istius imperii transit danubius *) fluuius, quod ita excrescit ex multitudine aquarum in ipso intratium, quod alibi continet in latitudine spacium XIIII leucarum. Animalia vnicornia, tygrides et castoria nimis habundant in terra illa, que nec est multum montuosa nec nimium plana, ali-cubi tamen sunt montee excelai ualde et terra multum plana. Olim istud imperium ad imperium Constantinopolitanum pertinebat, et adbuc pertinere deberet, si esset potens imperator. Post modum autem rex vngarie andreas dîctum imperium sibi subiecit et per lon-gum tempus fudt sub dominio regis vngarie, vacillante autem vnga-na, tartari preoccupauerunt dictum imperium et fecerunt eum sîbi tributarium; nune seruit tartaris sub tributo. nam homines iiJ unim terrarum communiter non sunt bellicosi, nec habent ueum armorum.

XV.

Juxta boc imperium est et alia terra pennaxima, que uocatur ruthenia, que eciam similiter adiacet grecie ex eadem parte septen-trionis, sicut et Bulgaria, tamen est supra bulgariam. bec [autem] terra babet consimile» condiciones cum bulgaria et ab eisdem fluminibus irrigatur, niă quod loco imperatoris habet unum ducem permaximum virorum, qui uocatur dux leo. filiam huius leonis du-xit [nune] in uxorem Rex vngarie karulus. Olim fuit hec terra sub

---

1) *Budinium,* Budimum B, Budunum D, Bidunum E.
2) ***Delicata,*** desicata A, B, C.
3) *Conslita,* constituia **B.**

1) ***Danubius,*** **E. Intr'o notă marginală** : Notandum **de Danubio quod:**
continet in latitudine XIII leucas.

dmperio, postmodum sub vngaria, nune autem est sub tributo tata-rorum[1]), quem admouum et bulgaria'). Omnes iste nationes sunt scismatioe, perfide, liuguam eandem habentes. Notasndum autem bic quod rucheni, bulgari, Rasenses, sclaui, bobemii, poloni et pru-zeni locuntur vnam et eandem linguam scilicet sclauoniam[3]), ex quo patet quod lingua sclauica maior est et diffusior omnibus [linguifi] mundi.

XVI.

Ex hiift satU aduerti potest, quod bulgaria et ruthenia et llasia sunt inter greciam et vngariam et ideo ubi doniinus karulus baberet grecorum imperium, confederatione facta cum rege vngarie, idem dominuo Karolus ex una parte et rex Ungarie Karolus ex altera parte de facili baberent et subiugarent omnes illas scismaticas et barbara» nationes, que tam opulenta et delicata regna, sicut iniusti posse-sores occupant. Et posito quod idem dominus karolus dictum imperium grecorum non haberet totum, ipse ex vna parte et dictus rex vngarie ex altera [parte] preoccuparent impeuium prefatum et onines nationes dictas; nam rex karolus frater sancti lodewici *), pater regis sycilie, quia ad imperium Constantinopolitanum haue-labat et per consequens omnes pref ataş nationes [5]) f aciliter oceu-paret, fortissimo uinculo se «oniunxit regi vngarie, eo quod filiam eius recepit pro filio suo et filiam suam dedit filio illius. ut ex duplici parte imperium dictum et mationes prefate, que facdlime ocouparentuir [6]), impugnarentur. nec adhuc nobilior et efficatior mo-dus proueniendi [7]) et subiugandi dictum imperium et nationes dio tas, est isto, dum tamen memoratum regnum vngarie haberet pacem.

XVII. [VNGARIA]

Post has prouincias agendum est ulterius de vngaria, que magis appropinquat l.adj septentrionem.Y[Et est] notandum, quod regnum

---

1) *Tutarorum,* Tartarorum C, D, E.
2) *Bulgaria,* E. Intr'o notă marginală: Notandum quod loquitur linguam Slauonicam.
3) *Sclauoniam,* slauonicam D, Slauioa, sclauonica D, E.
4) *Kodewid,* Lodouici B, C. Ludouici D, E.
5) *Nationes,* naciones pref ataş D, E.
6) *Occuparentur,* occuparunt A, B, C.
7) *Proueniendi,* penieniendi D.

ungarie olim non dicebatur ungaria, sed messia et panonia [1].. Messia quidem dicebatur a messium proventu, habundat enim multum in messibus, pannonia dicebatur etiam a pani? habundantia; et ista eoneequenter se habent, ex habundantia enim messium sequitur habundantia panisJjlVnde [et] de beato martino, qui de vngaria fuit, legitur leotione prima: Igitur martinue[2]) sabbarie[3]) panoniorum opido oriundus fuit|~Panoni [4]) auitem ,qui inhabitabant[5]) tune pa-noniam[6]), omnes erant pastores romano rum, et habebant super se decern reges potentes in tota messia et panonia, deficiente autem imperio romanorum egresi sunt vngari de sycia [7]) prouincia et regno magno, quod est ultra meotidas paludes et pugnauerunt in campo magno, quod est inter sicambriam et albam regalem [8]) cum X re-gibns dictis et optinuerunt eos et in signum uictorie perpetuum ere-xerunt dbi lapidem marmoreum permaximum, vbi est ecripta prefaţa uictoria. quiad hue perseuenat usque in hodienium diemjjfet hac uictoria habita, acillem") qui erat potentior inter VII duces, qui egresai fuerunt de sicia [10]), conioorditer degerunt et prefecerunt sibi in regem et optinuerunt totam terram et inhabitauerunt eam, et extunc ab vngaris, qui alio nomine buni uocantur [11]), tota terra **dicta** est vngaria. habet enim [hoc] regnum prouincias et ducatus quarum: Prima est posonium. Secunda trincinium. Tercia cnngolibeo [12]*j.* \-a hunga[13]). Sexta malamore [14]). Sep-'). VIII pars transiluana. IX siculi[18]), X eicurrite "), XI

Sabarie D.

4) ■- ■ ■ -'. Fin Mi D, K.
***5) ImhmUlmkmU,* hdubitant E**
6) PaMMB, Paniioniam D, E.
7> Syria. Syria B, Sithia C, Sicia D, E.
8i *Albam Regalem,* Albanam E.
9) *Acillem.* Atillam C, Acillam corectat Atillam D, E.
10) *Sicia,* SitLia C.
11) *Vocantur,* D, are nota marginală: Ungari alio nomine Huni.
12) *Cungolibso.* Cungolipso B,Liptoso C, Tingolibso D.
13) *Hunga,* Hungar C.
14) *Mala mors,* Maleramgr C.
15) *Sylac,* Silac D, E.
16) *Siculi,* Situli C.
17) *Sicurrite,* Siturrice D, Sicirrice E.

zeuriuenses[1]), XII sirinia[2]), XIII marcia[3]). XIIII eimpronium[4]). XV Crouacia, XVI dalmaeia. Hec enim prouincie equiperantur regnis in magnitudine, et ideo regnum vngarie est de maionibus regnis niuiidi, quantum ad terre epacium; dicitur enim comuniter, quod in longitudine habebat[5]), XL dictas et totidem in latitudine. Est enim terra pascuosa [6]) et fertilis ualde in pane, vino, carnibus, auro [et] argento, copia autem piscium excedit fere omnia regna, pre-terquam noruegiam, abi pisces comendutur pro panibus, uel loco panis [T]). terra est comuniter plana, colles paruos permixtos habens, alicubi tamen babet montes altissdmos: in partibus transiluanis eunt maximi montes de sale, et de illis montibus cauatur sal eicut lapi-des et apportatur per totum regnum et ad omnia regna circumadia-centia.

xvni.

Diuiditur enim vngaria in duas partes, uidelicet in paxtem transiluanam et in partem danubialem. Dicitur enim [pars] tran-sdluana, quod inter ipsam et aliam partem sunt silue durantes ad IUI dietas; pars danubialis irrigatur per medium ab illo famoso fluuio, qui dicitur danubius, qui est de maioribus totius mundi, fer-tilissimus in omni genere piscium et currit uersus orientem. irrigatur et aliis fluuiis, qui eunt fere eque magni, ut. danubius, videlicet draua, zaua, tiscia[8]), vag, culpa, raba, anrad[9]), buga, lobret, lucarta[10]), omnda hec flumina sunt naualia, et multum fertilia in piscibus, sicut et [in] husonibus, qui sunt maximi et delicatissimi pisces, stutionibus "), luciis et aliis piscibus, sicut barbotis[12]) et cetera. Pars eciam transiluana irrigatur maximds fluuiis naualibus, per quos

---

1) *Zeuriuenses,* Zeuriuenses B, C, Zeurienses D, E.
2) *Sirinia,* Firmia D, Sirinia E.
3) *Marcia,* Macuria D, E.
i)Siimipronium, Simpromum C,
Simpronum D, E, 5) *Habebat,* habet D,
E.
6) *Pascuosa,* spaciosa D, E.
6) *Loco panis,* E, într'o notă marginală: Notandum in Norlvegia come-
duntxir pisces loco panis.
7) *Tiscia,* Ciscia, A, B.
9) *Anrad,* Arad D, E.
10) *Lucarta,* Bicarta D, E.
11) *Stutionibus,* scurionibus B, C, E, sturionibus D.
12) *Barbotis,* barbatis D, E.

cum magnis nauibus deferuntur sales[1]) per totum regnum et ad alia regna uicina videlicet vysic[2]), 'thecu ,[3]), thalabint[4]), thiscia, 8oget[B]), purut, lapis, sconus, aragas, morus, bistrice[6]). fere pro maiori parte hec flumina cum arena trahunt aurum et ideo in vn-garia continue faciunt lauari et colari aurum ac «ongregari prin-cipes ac ceteri homines nobiles, qua sunt iuxta dicta flumina, [sed et] ista [flumina] habundant in pisdibus nimis.

XIX.

Preter budam [7]), ubi est sedes regni, que est maxima ciuitatum, strigomum[6]), vbi est archiepiscopatos strigoniensis, laurinum[9]), vbi est episcopatus iauriensis, zagrabiam, ubi est epiacopatus zagra-biensis [10]), vesprimium [u]), ubi «st vespriniensis episcopjatus, quinque ecclesias, vbi est episcopatus quinque ecclesiensis, alba inia [12]) vbi est episcopatus transiluanus, tirnam, posonium et baiam, non sunt pfcues cinitates in tota vngaria, preter quinque alias circa mare in malta opida, [castra] seu forţalicia et uille regno, et cum hoc [toto] uidetur prefatum propter magnitudinem eiusdem. Sunt in regno vngarie, uidelicet colocen-■■ *m'f* ■■■» m«B^na et t|nlilnM'm, qni est [in] daimacia circa mare.

dalmacia; sunt tamen innumerabiles in dicto regnum esse omnino uacuum et alii duo [archi]episcopatus

XX.

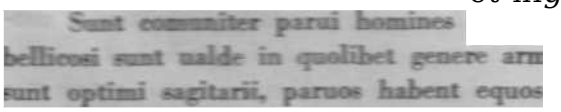
Sunt communiter parui homines
bellicosi sunt ualde in quolibet genere arm
sunt optimi sagitarii, paruos habent equos

et *nign* ac eciam sica,
[et] precipue
tamen
uniter,
licet alias

2) Vysc, Viaic B, C Visie D, Vesk E.
3) *Thecu,* **Tctlm D,** E.
4) *Thalabint,* Calabine D, E.
5) *Soget,* Sogec D, E.
6) *Bistrice,* Bisturice B, G, Bicrice D, E.
7) *Buda?n,* Budun B.
8) *Strigomum,* Strigonum D, E.
9) *laurinum,* laurinum A, B, C.
10) *Zagrabiensis,* Zagrabriensis, D, E.
11) *Vesprimium,* Vesprinum D, E.
12) *Alba Iula,* Zulle A, Julle B, viile C, Albaiula E.
13) *Colocensis,* Colcensis D, E.

XM
ponb

a '3 SUBUBX 'SIJBJBJ; *(f*
***"3.* 'CT Bţuoinaiu, *'viuoio&qj,* (j**
3 luajuiuqy 'Q uimjuiuqy
***'wnpuiuqy* (g**
"tuiuojBuiaB Bijim ;) jjgjnp
: gaipui BjtturâjBai BJOU 'g *u|*
***[iunjioimtuy* (ţ**

ia Biuoţod ojan

-das » 'Buaiaoq ia (g Bţuoţoatfi. aTUţâitiotunoxio ajaBpioo <ţe l» (3 mnpmaKţB 'taBiţndB K^XTII jea potil» 'oorjBŢapB ixetu ţţ *•ira* ţatpuara awed *v* îţsa umioţp 111 iHBpajS ia tunuâaj ««nţoip *ia%ui* grpaui iims 9nb 'Braaiţini 13 BucSţnq 'BISB^J SŢţnauo aţjBd xa BIIBS -UA uiaiiiB jniiSmounoii^ 'aSaj ui ittnpuadxg ens BŢUUIO saaojBq J3 sţpunti 10 snqţuoiBq sms m jţpuadxa isqBtj *anb* Bpxruio pas -noo umjtiBsaiţi mnţţnn 3IJBSUA xaj ponb '[isa] uin aadns isa mb 'aţţţ jniBOon iumiooţujBi jaţsiâBUi aăsj B snptmoeg 101 ui suuBppexiŢ i»a mb aţţi iniBooti snun-Bţed UITUOOIUJBI ţ ia stinţiBţBd iga sappţjjo sou jeiaxd •umipBţdauaq ţi -utiţon Bixnţ aaiapexi ixaip ia axadpaj uiapoa qB unuaiţ ia snqţţţqou xax laquq umowBSuA ajeSţnn Bjxni sniBUBq SAIS sautiiQ - SŢinSais ap oţs ia raniBanp ranpunoas sniţuaâ opjsi 'umiBonp nraniud siUŢuaS opunoag -siBuSaj uraxiBd isod ia aiaqBtj umuâax sniţuaSotnud -EUBSUA UI iuns sniBonp

IXX

'31BI181UL1U utapsia

B1IXB9S3DOU Jiuuaoai 'Bxiai m irnis mb *Ţns sapjpjjjo i» urainB ?adp -crud 'sTdtnBO ui uauiBi pas 'snqiiBimp IIŢ JTIIUBIOUI ssSaj uiBnbunu raaiiiB xţ^ •(I uraioiBuiiB «rţiur umiuao urn»a« axaonp iassod ajoduiai oiustib [oxd] 13 laţţan anbunatnniuBnb xaj apun

anb iad Booţ BŢUTO» uaurei UHUSA 'SOUMB ^ pe ureţos iu anbumottrniuBnb ia 'oipuadţis otibip atibqB 'BÎIS aiuaâ urna iţxanţoti snbuinoiqA inbasi uiaâax xniauai sţuuiQ "BIŢIIU JJ lunssod aj«»Bţ snuţui mb oxan iţţi 'Bţţţui £_ oxan rhbiţB 'unuoi •emre Biiţrni ^ lunssod aiaoBj sţa xa inbţp ureu 'sadpnud rjaip appjn iuns saiuaiod 'saţaptuo umipita iuns saţţqou ia ojan sadpuiid 'sno - ŢţotţiBO ia sniotiap nmipnjra isa aucSuA snpndod 'soxa-ţnd ia SOUSBUI eonba îuaq^q saţiqou ia uaurai sadpuud 'saţţâB ia

— Z£ —

xxn.

Notandum bic [est], quod nondum sunt tricenţi[1]) anni, quam vngari ad fidem sunt conuersi per sanctum stephanum eorumdem regem cuius filioe eciam est canoniza tus, rex hemericue [2]); demum eciam sanctificaţi sunt de domo illa sanctus Ladislaus rex, et sancta elizabet[8]), soror domini belle regis eiusdem regni; sororem [uero] vterinam huius sancte elizabet ac domini regia belle dicti duxit jaco-bue rex aragonum in uxorem, ex qua genuit filias, petrum, quondam regem aragonum [4]), iacobum regem maioricarum[5]), et reginam fran-cie ysabellam. A dicto domino rege vngarie, bella, nati sunt duo filii videlicet, rex stephanus et virgo margareta, cuius cononizacio nune petitur. Ex quo patet, quod dictus rex stephanus et virgo margareta, soror eua fuerunt secundi germani cum regina francie ysa-bella. Et ex hoc etiam patet, quod inclitus rex francorum est nepos eorumdem; a rege uero stephano prefato genitus est unus filius la-**dklaas,** qui postea regnauit post patrem et habuit sororem regis [karoli] sycilie in uxorem. Sed ex ea prolem suscipere non potuit, est sine herede; ab eodem eciam rege tres filie pro-qnarum primogenitam habuit imperator Constantinopoli-■i nmc est, sed ea moriente duxit filiam marcionis montis Scrandam tradidit regi sycilie qui nune est. Terciam regi Quartam posuit in monasterio ubi iacet corpus mreinis margarete sororis sue, in quo stetit per triginta duos poftmodum apostatauit[e]) et nobilem quendem de bohe- [T]) duxit in maritum, quo mortuo duxit regem rasie in uirum rt ex ea dictus rex rasie habet[8]) filiam, quain vellet tradere domi-■• **kvnlo** ud filio suo et qui prefatus rex vngarie ladislaus mor-tnuî cat **ane** herede, ol dictam est. ac eciam sorores eius omnes fuerunt **upte aci^BatieH,** preter reginam sycilie, ideo ipsa sicut

1

1) ***Tricenti,*** **Trecenţi, D. In nota marginali a** codicelui D: Sanctus Stephanu«, Sanctus **Emeriens.**

2) *Hemericus,* Emericu; D, E.

3) *Elizabet,* In nota marginală a codicelni D: Sanctus Ladizlans, sancta Elisabet

4) *Aragonum,* Arragonum C, D, E. Nota marginală din cod. D: nota de rege vngarorum qui et que ex ipso processerunt.

5) *MaioricaTiim,* Maioricorum E.

6) *Apostatauit,* apostotauit A, B.

7) *Bohemia,* Boemia C, D, E.

8i *Habet,* habuit C.

catholica remansit heres regni et ipsa fecit donationem de dicto regno filio suo primogenito karolo scilicet martello[1]), quo mortuo Buccessit eidem in regno karolus bertus[2]), filius suus, qui nune regnat [ratione] iam tacta; bec de vngaria sufficiant.

XXIII. [POLONIA].

Polonia diuiditur in sex ducatus, quorum duces sunt potenteâ quasi reges, sunt autem [hec] nomina ducatuum: Cracouiensis, Opu-liensis, Bratislauiensis, Glogouiensis, Gnisnensis [3]) et magouiensis [4]). licet antipuitus[5]) polonia reges haberet a centum tamen annis ca-ruiţ rege. Anno uero domini M°CC° nonagesimo elegerunt sibi in regem, ducem Cracouie, qui regnauit annis tribus et mortuus est sine filio masculo; habuit tamen vnam filiam, quam duxit rex boemie in vxorem et cum ea habuit regnum polonie. Sed dicto rege boemie mortuo illam dominam Rex romanorum dedit filio 8uo se-cundo genito in vxorem, et cum ea intendit habere pref a turn regnum polonie, sed duces prefati eidem resistunt, eo quod naturale odium est inter ipsos et teotonicos [6]). Olim dicebatur polonia Wandalia[7]) a Wandalo fluuio. hii sunt Wandali, qui italiam et affricam deua-stantes tempore beati augustini, quieuerunt in finibus hispanie[8]). Terra est pascuosa, nemorosa, et lata ualde; habundat in pane sed caret [omnino] vino; irrigatur Wandalo iam dicto, Odera, nisa, bobera et magara, piscibus habundat multum et carnibus; argenti-fodine [et montes de sale sunt in ea. Tigr.ides, unicornia, castoria] et equi indomiti mulţi sunt ibi. Gatholici sunt omnes et ob deuotio-nem, quam habent ad romanam ecclesiam, quelibet domus tenetur soluere, vnum denarium romane ecclesie et uocatur denarius sancti petri. Olim omnes poloni ibant tonsi sicut conuersi cistercienses[9]), sed nune aliqui incipiunt dimittere crines. bellicosi sunt satis et pulchre stature; hec de polonia sufficiant.

---

1) *Martelllo,* Macello D, E.

1) *Karolus bertus,* Karolus Robertus rex Hungarie, în nota marginală a codicelui B.

2) *Gnisnensis, Gnisuensis* A, B, C.

3) *Magouiensis,* Margomensis B, Mangoniensis D, E.

4) *Antipuitus,* greşit în loc de antiquitus.

5) *Teotonicos,* Teonicos B, Theotonicos C, Theutonteos D, E.

6) *Wandalia,* Wandasia D.

7) *Hispanie,* Yspanie B, Hyspanie C, E.

8) *Cistercienses,* Cysterienses E.

[BOEMIAJ.

Boemia est regnum opulentuni ualde in argento et auro eo quod habundat multuni mineris [1]) talibus. Duat babet partea uideli-cet boemiam iani tactam et pomoraniam •). principalii ciuitae regni est praga, que eet sita in boemia. Terra non est magna in quantitate, vnde nullus archiepiscopatus est in regno illo, nam [dicitur quod] boemia olim non erat regnum, sed ducatus. Nam fredericus impe-rator. non iile ultimus [fredericusj, sed penultimus ducem diete terre fecit regem eiusdem et piracernam [3]) regis romanorum. Omnes boemi sunt magni et subtiles fures *), [comuniter] non sunt bellicosi, nec reges sunt potentes ex parte hominum de regno, potentes tamen sunt, quia ex multitudine [pecunie] quam habent ex argentifodi-nis, conducunt multos stipendarios [5]); habundat pane, sed caret om-ni no vino, nisi aliunde porte tur. Ceruisiam tamen bon am babet; lin-guam sclauicam [6]) loquuntur in utraque parte prouincie [scilicet] in toemia et pomorania. Et quia rex dictus [boemie] mortuus est sine herede, ideo rex romanorum uult illud regnum pro suo filio oceu-pare, eed barones de regno contradicunt eidem; hec de boemia suf-ficiant-

---

1) *Mineris,* Mineriis D, E, Mineralibus C.
2) *Pomoraniam,* Pomoramiam B, Pomerariam D, E.
3) *Pincernam,* piscernam E.
4) *Fures.* In codicile C ca notă marginală: Boemi sunt subtiles **fures.**
5) *Stipendarios,* stipendiarios D.
6) *Sclavicam.* In D ca notă marginală: slauonica.

[DESCRIEREA EUROPEI ORIENTALE]

Trei sunt părţile principale ale lumii: Asia, Africa §i Europa. Asia[2]) se întinde dela miază-zi, cătră răsărit spre miază-noapte; se chiamă însă această parte a lumii Asia, după o femee oarecare astfel numită care a stăpânit în antichitate împărăţia Răsăritului. Europa se întinde dela miază noapte spre apus; se chiamă însă Europa după fiica regelui Agenor care avea acest nume şi a stăpânit în antichitate împărăţia Europei întregi. Africa însă se întinde dela apus spre miază zi; se chiamă însă această parte a lumii Africa, după oaTecare femee astfel numită care a fost fiica regelui Libiei gi a stăpânit în antichitate împărăţia Africei. Din acestea se vede lămurit că Asia cuprinde jumătate din întreaga lume, iar Europa şi Africa cealaltă jumătate. Asăa însă se împarte în (Asia) cea mare ţi (Asia) cea mică. Despre Asia cea mare a vorbit destul de complet demnul de Kurcbi[s]'l, iar despre Asia Mică şi despre unele părţi al* Europei se va vorbi aci pe scurt, cu privire la moravurile fi condiţiile de traiu ale oamenilor gi provinciilor ce se cuprind în amintitele părţi ale Europei. Şi fiindcă prima part*» a Europei se

---

1. *Descriptio Europae Orientalii.* In manuscris lipseşte titlul.

2. *Asia.* Pasagiul acesta şi altele cari mai urmează sunt luate după *Spe culum historiale* al lui Vincentius Bellovacensis (de Beauvaisi, pe care, neavân- du-1 la îndemâna, vom face citatele după arătările lui Gorka.

3. *Kurchi.* Haytonus, dominus de Curchi, era un principe din Ar;nenia, ajuns mai târziu frate în Ordinul Praemonstratens şi a scris în 1307, în limba franceză şi latină, *Flos historiarum terre Orientis.* In această operă sunt descrise ţinuturile din Asia, în afară de cele din Asia Mică. Corc, Curch, Curscho suni numele cetăţii Gorigos, vechia Corycus din Cilicia.

nume$te Thracia[1]), care acum se chiamă Grecia, va trebui deci eâ tratăm mai întâi despre Tracia sau despre împărăţia constanţi-
napolitană, apoi despre diferitele regate, al Rasiei[2]), Bulgariei, Rutheniei, Albaniei, Ungariei şi Poloniei.

n

Cât priveşte Grecia sau împărăţia constantinopolitană, trebuie să spunem că numita împărăţie cuprinde două părţi şi anume *Asia Mică* gi numita Tracie §i de aceea împărăţia aceasta se recunoaşte a fi foarte mare gi tare bogată; căci prima parte a acestei împărăţii este Asia Mică, în care se găsesc acele faimoase cetăţi pe cari la aminteşte fericitul Ioan în apocalips[3]) gi anume Effesus, despre care vorbeşte apostolul în epistola către Efeseni, Filadelfia, Lau-dicea, Thiatira, Pergamum şi Sardes; aci este gi Calcedonia, cea mai mare dintre cetăţi, unde de obiceiiu se ţineau sinoadele ecumenice; aci este gi Nicomedia, în care principele Handbal din Cartaginea, fugind de frica Romantilor, şi-a dat sufletul, otrăvindu-se. In afară de aceste cetăţi faimoase, se găsesc, tot în Asia, care acum se nume-gte de Greci Anatolia[4]) patru sute de cetăţi mari, exceptând oraşele, castrele, fortăreţele şi nenumeratele sate. întreaga ţară amintită este udată de cincisprezece fluvii navigabile gi în apropierea Traciei sau în apropierea părţilor constantinopolitane curge Dunărea, cel mai mare dintre fluvii, care, trecând prin Ungaria spre Bulgaria, străbate Alpii [5]) şi se frânge în întregime într'un mare torent[6]), al cărui muget se aude cale de trei zile [7]). In urmă, se des-

1. Thracia. Ţara Thraciei este luată în accepţiunea ei din epoca greco-
rotnană, adică numai partea sudestică a Peninsulei Balcanice.

2. Rasia sau *Rascia* este partea sudică a vechei Sârbii.

3. Apocalips. Apostolul Ioan, în Apocalips I, 11, aminteşte cele şapte bi
serici creştine.

4. Anatolia, anonimul geograf îi spune *Natuli.*

5. Alpii. Munţii cei înalţi se numeau odinioară Alpes; *nwns* însenina mai
mult *deal* sau colină. Serbarea *septimontium,* de la Roma, era serbarea ce se
făcea pe cele şapte coline.

6. Torent. Danubius grande facit precipitium *Mon. Ger. Hist. SS.* XXVII,
371.

7) *Cale de trei zile.* In latina medievală *dieta* însemnează cate de o zi.. Ducange, sub voce: Dieta, iter quod una die conficitutr, vel quodvis iter.

parte în şapte guri[1]) şi, trecând prin zisa ţară[2]), intră în marea Pontică sau, după alţii, în Marea cea mare[8]); această parte a Greciei cuprinde şapte provincii şi anume Bithinia, de unde s'a născut fericitul Lucas[4]); şi se chiamă Bithinia[5]); după un rege oarecare numit astfel. Galatia e numită după Gallioi, fiindcă a fost odinioară ocupată de naţiunile Gallilor: către locuitorii acestei provincii este adresată epistola către Gallateni; dar există lângă Constantinopol şi un oarecare castru numit Galatha. Ysauria aetfel numită, fiindcă este plină şi încărcată de toate bunătăţile. Frigia, în aceasta a fost situată cea mai faimoasă dintre cetăţi, Trogia[6]). Libdia[7]), în această provincie era odinioară reşedinţa regatului Asiei; ea este ca şi o insulă, fiindcă este înconjurată de două fluvii mari, navigabile, Ela gi Pacolus[8]). Caria, în aceasta se găseşte fluviul cu numele Arius cate conţine în abundenţa nisip amestecat cu aur. Pamphilia e numită astfel după regele Pamphil. Asia amintită, care este o parte a Greciei, conţine în sine numitele provincii. Din spre răsărit ea este înconjurată de Turci, din spre miază-noapte de Tătari şi Rutheni, dinspre apus de Bulgari şi Cumani, dinspre miază-zi de Tracia. Ţara e bogată în de toate gi îmbelşugată în pâine, vin, peşte, carne, aur, argint, mătase, dar oamenii acelei ţări sunt foarte nevolnici şi nepricepuţi de loc în războiu şi de aceea plătesc tribut Turcilor gi Tătarilor. Dar, fiindcă n'au voit să plătească tributul numiţilor Turci, după trecere de şapte ani, întreaga lor ţară a fost devastată, depopu-

1

1

1) *Guri.* In antichitate se socoteau şapte gurile — *ostia* sau *capita* — Dunării. Ptolemeu, între alţii, ne spune că Dunărea are ca şi Nilul şapte guri. După Herodot, Dunărea sau Istrul avea numai cinci guri. In general se numărau următoarele şase, de la nord spre sud: Psilum, Boreum, Pseudostomon, Calum, Noracun şi Sacrum (Hieron sau Peuce). Vezi *Insula Şerpilor* în *Romanica,* p. 127.

2) *Zisa ţară.* După *Descriptio Europae Orientalis,* urmează că împărăţia Grecilor se întindea şi la nordul Dunării sau că, cel puţin, suzeranitatea ei era şi la nordul acestui fluviu: *transiens per dictam terram.*

3) *Marea cea Mare.* In evul mediu Marea Neagră purta mai multe numiri, între cari *Pontus Euxinus,* ca şi în antichitate, *Mare Maurum, Mare Nigrum, Mare Maius.*

4. *Beatus Lucas.* Anonymus, fiind preot predicator, era natural să insiste asupra localităţilor importante din punctul de vedere al bisericii.

5. *Bithinia.* Gorka observă că, numai printr'o eroare, Anonymus ne arată că Sfântul Luca s'a născut în Bithinia. El s'a născut în Antiochia şi numai a fost înmormântat în Bithinia.

6. *Trogia,* adecă Troja.

7. *Libdia,* adecă Lidia lui Croesus.

8. *Pacolus,* adecă râul Pactolus.

lată §i sărăcită de ei §i din pricina aceasta influenţa împăratului din Constaivtiiuopol a fost mult scăzută; numiţii locuitori sunt creţ-tini, dar schismatici perfizi[1]).

III

A doua parte a Greciei se chiamă Tracta, numită astfel după fiul lui laphet, fiul lui Noe, în urmă Grecia ori Tracia. Li prima parte a acestei Tracii, lângă marea mediterană, pe un oarecare munte nu prea înalt, este aşezată cea mai faimoasă dintre cetăţi, Constantinopolul, numită astfel după împăratul Constantin, căci la început se numea Bizanţdu; această cetate numitul împărat Constantin a făcut-o aproape egală în mărimea de bogăţii şi de glorie cu cetatea Roma. In ea sunt două palate imperiale [2]), fabricate din marmoră de porfir [3]), de o minunată frumuseţe gi, fiindcă fiii împăraţilor cari se năşteau în aceste palate se numeau porfirogeniţi, erau numiţi astfel, fie după palate, pentrucă erau construite din porfir, fie pentrucă atunci când se năşteau erau puşi, chiar la naşterea lor, deasupra unei pietre de porfir. In urntă, s'a luat obiceiul ca toţi fiii împăraţilor să se numească porfirogeniţi. Totuşi trebue să se observe că împăratul care stăpâneşte acum nu se chiamă porfiro-genitul, ci Andronicus, pentru că atunci când s'a născut, tatăl său, Michail Paleagius ,încă nu ocupase domnia constantinopolitană *). Şi, de aceea, nu se numeşte ca fiu de împărat. In acea cetate este gi o biserică de o frumuseţă minunată, consacrată în cinstea sfântei Sofii[5]). Cetatea amintită şi regiunea dimprejur, care propriu zis se numeşte Tracia, dinspre răsărit este înconjurată de Propontidă, căci propontidă se numeşte arcuirea acelei mări, pe unde se trece în Asia Mică, la Turci şi Tătari şi la ceilalţi barbari, având o lărgime numai de şapte stadii; în vechime însă ea se numea Helles-

1. *Perfizi.* Un călugăr catolic, însărcinat cu misiunea de a face proseli-
tîsm, nu putea numi pe creştinii ortodocşi de cât perfizi.

2. *Palate imperiale.* In secolul X—XIV se găseau la Constantinopol doua
palate imperiale, unul numit Marele Palat si al doilea Blacherna. In cel de al
doilea pare a fi fost o colonie de Vlachi. Cf. Pauly Wissowa, *Realencycl.* ad.
vocem.

3. *De porfir.* De aceea se numea casa de porfir.

4. *Domnia Constantinopolitanh,* Constantinopolul a fost ocupat d« Greci
la 25 Iulie 1261 şi la 17 August, acelaşi an, Michael Palaeologul şi-a făcut in
trarea triumfală în oraş.

5) *Biserica Sfintei Sofii,* astăzi moschee turcească.

pontufl. Dinspre miazăzi este încunjurată de Marea Mediterană, unde are şi un port foarte vestit §i foarte mare; în apropierea acestui mare port, din bunăvoinţa împăratului, Ianuensii stăpânesc două cetăţi, dintre cari una ee chiamă Trapezunt ■ şi a doua Sinope [2]), cel ce se găseşte în fruntea lor se chiamă camino, adecă marcio[1]). Din epre apus este înconjurată de Macedonia care a fost patria lui Alexandru, în care se află acea faimoasă cetate Philippi, la care apostolul îşi scrie epistola sa cătră Philippeni. Dar acum este aproape distrusă: totuşi se vede încă gi astăzi staulul de marmoră al calului lui Alexandru numit bucefal. Din spre miază noapte se mărgineşte cu Dnnărea care se varsă pe gapte guri, după cum a'a apus, dintre cari fiecare are în lăţime ca la trei leghii *).

IV

In afară de această provincie care, propriu zis, se numeşte Tiacia, această parte a Greciei cuprinde §i alte provincii. Şi anume întâi, Macedonia, numită astfel după regele Macedo. In aceasta ee află muntele Olimp, ce se înalţă până într'atâta, în cât în vârful lui nici norii nu se mai aimt; ea are din abundenţă vine de aur gi de argint, dar în care se găseşte şi o câmpie foarte frumoasă, cu totul geasă, având o lungime, de o cale de trei zile şi tot de atâtea în lăţime; este udată de două râuri navigabile. Din spre răsărit se mărgineşte cu Constantinopolul sau Tracia, din spre răsărit cu Achaia, din spre apus cu Thesalonicul, din spre miază noapte este înconjurată de Rntheni. A doua, Thesalia, numită astfel după regele Thesalus. Iar această regiune este foarte latâ fi bogată; gi până gi în ziua de astăzi ea îşi păstrează numele de regat, căci se chiamă regatul Thesalonicului [5]). In ea se găseşte acea faimoasă cetate, care

. - ; vi

1. *Trapezus,* azi Trebizunda este o cetate pe litoralul aziatic al Mării
Negre, câtâva vreme capitală a imperiului grecesc.

2. Sinope, cetate în aceeaşi regiune. Informaţiunile ce are despre aceste
două cetăfi, Anonytuus le-a primit de la altcineva, nu şi le-a câştigat direct.
De aceea, se şi vede o mare lipsă de precisiune.

3. *Camino, marcio.* Ducange, sub voce: Marchio, Marcbisus, Marchensis
etc. Marcae vel Marchae seu Provinciae limitaneae praefectus, comes Marcae
praepositus.

4. *Legiiii,* Leuca, leuga, lega, legua, o măsură gallică pentru lungime. O
leehe era de 1500 paşi.

5 *Regatul Thesatonicului.* După cucerirea Constantinopolului de Cruciaţi, Bonifaciu de Montfcrrat a întemeiat în Septemvrie 1204 regatul Thesalonicului, care a dăinuit până la a. 1222. Gorka *op. cit,* p. 11.

se numeşte Thesalonic, după care se chiamă toată regiunea, având un port de mare foarte întins. In ea se găseşte §i muntele Parnasus, odinioară închinat lui Apollo. Acum însă se chiamă Sfeptagoria, ceeace însemnează Muntele Sfânt, fiindcă aci se găseşte o mulţime de monachi greci, anahoreţi, cărora li se spune călugări[1]); aceasta a fost patria faimosului ostaş Achille. In ea au fost la început îmblânziţi caii şi s'au fabricat dinari de aur; este udată de patru fluvii mari. O mare parte din această provincie sau regat o stăpâneşte regele Rasiei sau Serbiei şi aceasta sub titlul de dotă, fiindcă el a luat în căsătorie[2]) pe fiica împăratului care domneşte acum. Şi este înconjurată această provincie, din partea de răsărit, de Macedonia, din partea de miază zi de Achaia, din spre apus de Rusia sau Serbia, dlin spre miază noapte de Bulgaria. $£ste de notat aci că între Macedonia, Achaia şi Thesalonlcul se găseşte un oarecare popor, foarte mare gi răspândit, care se numeşte Blazi[3]), cari şi altă dată au fost păstori ai Romanilor şi din cauza terenului roditor gi plin de verdeaţă trăiau odinioară în Ungaria, unde se aflau păşunile Romanilor [4]). Dar, în urmă, fiind izgoniţi de aci de Unguri, au fugit în acele părţi [5]); ei au în abundenţă multă brânză excelentă, lapte şi carne mai presus de alte naţii. Ţara acestor Blachi, care este mare şi bogată, a ocupat-o aproape în întregime armata prinţului Garol care e stabilită în părţile Greciei şi, de aceea, s'a îndreptat spre regatul Thesaloniculuí şi acum, pe apă şi pe uscat, .cucereşte cetatea numită Thesalonic, împreună cu regiunea dimprejur. A treia, Achaia, astfel numită după regele Acheu; această provincie, în afară de partea ce este alipită Macedoniei, este înconjurată de toate părţile de mare §i de aceea este aproape o insulă. Capitala aceste provincii este Corintul, care din pricina frumuseţii şi a celebrităţii ce a avut odinioară, se chiamă perla Greciei; cătră aceasta îşi adresează apostolul epistola sa, cătră Gorinteni. In ea eunt şi alte cetăţi foarte vestâte,

---

• • ***Călugări.*** **Monachi, praesertim senio et aetate venerandi, la Ducange, sub voce.**

2.*Căsătorie.* Ţara cucerită dela Uros II Milutin i-a fost cedată tot lui în 1299 de Andronic al II, ca dotă fiicei sale Simonis, pe care a luat-o în căsătorie Uroş, deşi ea era numai un copil de 6 sau 8 ani. Const. Jirecek, *Geschichte der Serben* II, p. 240 cf. Gorka, *op. cit.,* p. 12.

3.*Blazi.* Despre Blachia, Vlachia, Walachia vezi şi I. Arginteanu, *Istoria Românilor Macedoneni* 1904 şi G. Murnu, *Istoria Românilor din Pind,* 1913.

^.-Păşunile Romanilor. Vezi Introducerea p. 7.

5. *Fugierunt.* Vezi Haşdeu. *Strat şi Substrat, Genealogia popoarele balcanice* în *An. Ac. Rom.* 1892.

bunăoară Patras, unde a fost crucificat sfântul Andrei şi unde corpul acetuia zace îngropat, Clarentia[1]), Andravilla [2]) şi multe altele. Popular provincia aceasta se cheamă Morea, latineşte însă Principatul Achaiei. O parte din acest principat a ocupat-o prinţul[3]), fiul regelui Syciliei: dar. şi celelalte părţi le ţin ocupate Galii §i Latinii» Această provincie es-te udată de un singur mare fluviu navigabil care se cbiamă Crdmantoe: acesta duce în valurile sale o piatră numită albesseu care odată aprinsă nu se mai stinge nici când. Se nasc in această ţară şi mierle foarte albe. A patra, Elada, astfel numită după regele Eladius. Dar acum se cliiamă ducatul athenian, căci in ea se află cetăţile Athena, Theba, Peloponesul şi Achademia,, odinioară comuna filosofilor[4]). Această provincie însă este situată între Macedonia §i Achaia, spre Constantinopol, gi este guvernată în întregime de Galii §4 de Latini. A cincea, Lacedemonia; în ea se află Nigropontus care este cârmuit şi locuit în întregime §i de Galii gi Lombarzi. Această provincie este mică în extindere, cu toate a-cestea, este plină de farmec şi în formă de insulă. A şasea, Epirul, numită astfel după Pirus, fiul lui Achille; ea se chiamă acum ţara Despotului [5]). Ea este o provincie mare §i lată, având în sine cetăţile Neupotasensă [6]), Gridensă[7]), Belgradensă[8]) şi Sivaricensă[8]) şi multe alte cetăţi şi castre. O parte din această provincie o stăpâneşte principele Achaiei, fiul regelui din Sicilia, în numele soţiei sale,, care este fiica Despotului[10]), cu toate că fratele uterin al soţiei aceluiaşi principe care acum, din nou, a luat în căsătorie pe fiica împăratului din Gonetantinopol, a pomit luptă vitejească împotriva lui şi are succese faţă de el, după cum se spune. A şaptea Cretha,

---

1. *Clarentia.* Clarencia, Charenza, Glarentsa în Morea.
2. *Andravilla,* Andraville, Andravida, Andravis, aproape de Clarencia.
3. *Princeps.* Filipp de Tarent, fiul lui Carol II, regele Siciliei. Cf. Gorka- *op. cit.,* 15. /
4. *Villa philosophoTiim.* Cetatea filosofilor, în care se gSsea Academia lui Plato, este Athena.
5. *Ţara Despotului.* După cucerirea Constantinopolului de către Cruciaţi, Michail Angel Comnenul a întemeiat *despotatul,* adecă domnia Epirului.
6. *Neupotasensă,* Naupactos.
7. *Gridensă,* Agrinium, Agrinion.
8. *Belgradensă,* Bellegrada, Belgradum, Berat.
9. *SiuaricensS,* Serquices, Serviana, aproape de Janina.
10. *Fiica Despotului.* Despre căsătoria lui Filipp de Tarent, fiul lui Carol II regele Siciliei, cu Thamar, fiica lui Nicephor Ange, despotul Epirului şi a Annei Cantacuzena, din a. 1294 vezi Buchon, *Recherches historiques,* la Gorka„ *op. cit.* p. 16.

numită astfel după regele Cretha; ea se numea odinioară Cento-polis, fiindcă era împodobită cu o sută de cetăţi vestite, deşi acum sunt distruse gi, acelea cari mai sunt, nu se mai găsesc în acea floare în care au fost. Această provincie este o linsulă gi e în stăpânirea §i cârmuirea Venetienilor. Această insulă, ea cea dintâi, s'a făcut celebră prin vâsle şi săgeţi, ea cea dintâi a învăţat să se scrie legile, ea cea dintâi a descoperit escadroanele de călăreţi gi, ea cea dintâi **a** favorizat studiul muzicei; ea nici nu produce, nici nu cregte cerbi, lupi, vulpi, şerpi, bufniţe §i alte fiare vătămătoare şi dacă se aduc acolo de undeva, mor îndată, după cum ne raportează oamenii cu experienţă.

-

Pe lângă această insulă sunt gi alte insule cari se întind până aproape de Cypru şi de marea cea mare, până la marea Adriatică, cari sunt şi trebuie să f4e ale împăratului Grecilor. Şi aceste insule se numesc Cyclade, fiindcă ele înconjoară şi sunt situate chiar împrejurul Greciei §i cele mai însemnate sunt 12: Prima este Rodos, în care a fost Colosul de bronz, a cărui înălţime era de 70 coţi. Din această insulă şi din cetatea Rodia a fost Ptolemeu care a scris astrologia sa[1]). Această insulă, împreună cu cetatea sa Rodia, au ocupat-o nu de mult Hospitalierii cu o mare pagubă de materiale şi de persoane; tot din această insulă a fost şi Minodimus, cel mai de seamă şcolar al Uri Arietotel. A doua este Delos; Delos în greceşte însemnează manifestare, fiindcă ea cea dintâi apare între insule. Se numeşte ş.i Orthogia, din cauza mulţimii de prepeliţe, cari sunt aci şi pe cari Grecii le numesc orthogie [2]). A treia se chiamă Cenodes [3]); în aceasta s'au strâns navele Grecilor împotriva **Tro-**iei. **Iar** a patra e Michilene [4]), prin care e drumul pe apă din Syria

1. *Astrologia sa.* Despre celebritatea lui Ptolemeu, vezi Migne, *Patrologia latină* LXXXV, p. 170, aprecierea S. Isidor

Hispal. *Etym*. III 16: In utraque lingi[1].?, (graeca et latina) diversorum quidem sunt de astronomia scripta volu-tnina, inter quos tamen Ptolemaeus apud Graecos habetur praecipuus, hie etiam, «t canones instituit, quibus cursus astrorum inveniantur.

2. *Delos,* insula Delos. cf. Isid Hispal. *Etymol,* XIV cap. VI în Migne *Patrol. latina,* LXXXII p. 511.

3. *Cenodes,* probabil Tenedos, faimoasa insula, în care se retrăseserâ Grecii.

4. *Michilene,* Mitilene. Insula Lesbos a primit, după epoca clasică, nu mele capitalei ?ale, Mitilene.

fi Cypru apre Italia, despre care apostolul, în faptele apostolilor: «apropierea am avut-o grea din cauza bitalaseului. adecă a ţărmului ce se întindea în mare>. A cincia \tharia [1]), aceasta nu are nici un port. A şasea Melos care e foarte rotundă [!]). A şaptea Parion, numită astfel, fiindcă produce cea mai albă marmoră şi piatră de Sarde». A opta Zvon. A nona Sampnia') din care s'a născut Sibilla Samia şi Pitagora Sammius, după care s'a dat numele unei filosofii. A zecea Abydoe care este lângă Propontida şi Hellespont- In acea-gta se spune că Xerxes a făcut un pod de corăbii şi că a trecut de aci în Grecia. A XI Choos*), din care se zice că s'ar fi născut medicul Ypocras. Se spune însă că a fost vestită în măestria facerii lânii pentru podoaba femeilor. | XII Chephalonia, aceasta este lângă Achaia gi ţara Despotului; ea aparţine totuşi principatului Achaiei.

VI

La dreptul vorbind, exisrtă şi a opta provincie a acestei Grecii, *Dalmacia,* astfel numită după Delmi, cea mai mare cetate din aceeagi regiune, cu toate că chiar cetatea aceasta, în urmă, a fost numită Salona oare acum este distrusă. Iar această provincie avea anexate nişte provincii, anume Rasia şi Servia gi Croacia şi ee întSndea până la Ystria, aproape de Veneţia, cale de trei zile. In adevăr, această provincie, împreună cu regatele unite, în timpul împăraţilor celor buni din Constantinopol, era prima provincie a Greciei, dar slăbind împărăţia şi ne mai găsindu-se în vigoarea de mai înainte, o parte a acestei provincii au ocupat-o Veneţii, o parte Ungurii. Regiunile însă dimprejur le-au ocupat de mai înainte Sclavii şi Lingurii, iar acum nu pare că aparţine zisei împărăţii din Con-stantinopol.

VII

Căci a fost şi este până acum, dintre toate părţile lumii, numita împărăţie constantinopolitană cea mai strălucită; în afară de

---

1. *Ytharia,* Icaria, una dintre Ciclade, unde se spune că a căzut legendarul Icarus.

''. *Rotundă:* Melos omnium insularum rotundissima. Isid. Hisp. *Etym.* XIV, 6, 28.

3. *Sampnia,* Samos, patria lui Pythagoras, vestită pentru ceramica samiană.

4. *Choos,* Choos, patria lui Hippocrates, restită pentru industria lânei.
Isid. Hisp., *ibidem.*

«etăţile din Asia minoră pe cari le-am arătat mai sws, care este pri
ma parte a Greciei, sau a împărăţiei constantinopolitane, în provin-
•ciile din partea a doua, adecă a Traciei gi a insulelor amintite, ex
ceptând castrele, fortăreţele, oragele §i satele, se socotesc de cei cu
noscători alte cinci sute de cetăţi, gi, mai de grabă, poate mai multe
decât mai puţine. Dar noi deocamdată nu credem aceasta, degi am
putea crede că, în vechime, au fost în adevăr atâtea, fiindcă se văd
acolo multe ruine de cetăţi. Zisa împărăţie este în realitate, în ce
priveşte partea a doua a sa, adecă Tracia, foarte bogată, având în
abondenţă mult aur, argint, mătase, pane, vin, carne gi toate cele
pentru hrană. Toţi principii din Grecia gi ceilalţi nobili gi toţi e?i
din familia împăratului merg îmbrăcaţi în stofe de mătase gi aurite
sau în blănuri stacojii din piei scumpe[1]). De obdceiu ei poartă
haine lungi, desfăcute însă îndărăt, ca gi înainte, cu mâneci largi,
ca dalmalica [2]), căci dalmatica este un fel de îmbrăcăminte grecea
scă numită astfel după Dalmaţia Ea, dintr'un punct de vedere este
a opta, după alţii însă prima provincie a Greciei,— fiindcă în acea parte a Greciei se foloseau mai ales

atari haine. Intre celel alte măre ţii, eusn umitu l împă rat const antin opolit an are gi urmă

toarele: că el niciodată nu merge călare, fără ca două sau trei mii de soldaţi să nu meargă înaintea lud §i să nu-i urmeze, ca pedestraşi şi călăreţi. Rare ori el mănâncă în cameră, ci totdeauna într'o curte comună, foarte mare, într'un loc ridicat. Insa nimeni altul nu mănâncă, când mănâncă el, şi nici nu sunt puse alte mese, în afară de a sa. Cu toate acestea, principii lui gi solii cari sunt trimişi la el, sunt ţinuţi să fie de faţă la prânzul său gi să stea în picioare, de câte ori mănâncă, în faţa lui chiar, gi fiecăruia dintre ei, chiar dacă ar fi tre: mii, le face daruri împăratul[3]) gi din felul de bucate noui un anume servitor al fiecăruia primeşte darul gi îl duce la locuinţa stăpânului său. Pe lângă darul acesta pe oare îl capătă în toate zilele, primeşte dela împărat merinde gi proviziuni multe şi mari. Iar acela care vine cu cinci cai primeşte provizie pentru 25 cai gi pentru 35 oameni §i, de aceea, se întâmplă adeseori că soli săraci amână cât

1. *Scarleto forrato,* scarletum sau scarlatum=coccu» sau coccinus, numit şi pannus coccinus, fr. escarlate; forratus, fr. fourre.

2. *Dalmatica,* Ducange, sub voce: vestis sic dicta quocl in Dalmaţia primuni sit reperta, ut habet Isidorus, *Orig.* XIX 22. Dalmatica era o haină fără mâneci sau cu mâneci largi întrebuinţată, ca ornament, de prelaţi.

3. Zi *dărueşte împăratul :* exeniat imperator. Exenium, exennium, idem quod xenium, donum, tributum sub nomine doni, la Ducange, sub voce.

pot timpul ca să se îmbogăţească. Toţi câţi vin la numitul împărat ca să-1 viziteze §i ori decâte ori vin, sunt dăruiţii de acesta cu mari daruri în bani §i mătăsuri şi aceasta se observă mai ales faţă de soli.

vm

]

Şi de oricâtă măreţie ar fi acest împărat el este totuş tare nevolnic ca putere, pentrucă Grecii în general sunt nişte afemeiaţi gi nu-s de loc pricepuţi în arme; sunt însă şireţi gi vicleni gi, de aceea, dacă se întâmplă ca uneori să învingă, victoria aceasta a lor o dobândesc prin vr'o ticăloşie şi viclenie. Toţi sunt scismatici perfizi gi din schisma lor pornesc toate schismele între celelalte naţiuni scis-matice, anume în Rasia, Serbia, Bulgaria, Ruthenia, Georgia şi toate naţiunile orientale cari invoacă numele lui Christ, exceptând pe Cyprioţi gi Armeni, între cari de asemenea sunt mulţi schismatici. Căci patriarchu! din Constantinopol este, în ce priveşte clerul, în fruntea tuturor ziselor regate în cele spirituale, după cum între catolici este papa, deşi nu are atâta autoritate. Dar, fiindcă mai sus numitul împărat al Grecilor este un om mueratic gi de nici o energie gi fără pricepere în arme şi de asemenea, fiindcă este foarte slăbit de Turci, de aceea timpul present ar fi nimerit ca împărăţia însăşi să fie cucerită de domnul Carol, ceeace nici când altă data poate nu se va mai întâmpla; deacea Grecii gi toţi amintiţii schismatici se tem grozav de trecerea pe aci a domnului Carol, fiindcă dacă cu ajutorul lui Dumnezeu ar trece, în felul în care lui îi se cade şi îi place după credinţa tuturora [1]), în mai puţin de un an ar ocupa zisa împărăţie şi amintitele naţiuni schismatice.

DL [ALBANIA}

Urmează să vorbim despre *Albania* care este în imediată legătură cu Grecia din partea de miazăzi gi este situată între Rasia şi ţara Despotului [2]). Această Albanie este o regiune destul de întinsă şi mare, având oameni foarte războinici, că«i sunt foarte buni arcaşi gi lăncieri. Toată această regiune este udată de patru fluvii

1. *Credinţa tuturora:* Carol de Valois avea reputaţiunea de cel mai mare
general din timpul său. Cf. Gorka, *op. cit.* p. 25.

2. *Ţara Despotului.* Despoiatul Epirului.

ruari, anume Ersenta *), Mathia [a]), Scumpino[3]), Epaaa *).* Ţara este producătoare de carne, brânză §i lapte; în pane gi vin nu e prea bogată, totuşi au puţin, mai alee nobilii. Nu au cetăţi, caetre, oraşe, fortăreţi şi sate, ci locuesc în corturi §i se mişcă necontenit din loc în loc cu turmele §i familiile lor [5]). Au totuşi o singură cetate care se numeşte Duracium[6]) şi este în stăpânirea Latinilor; din ea îşi procură haine şi celelalte lucruri necesare. O parte din acest regat, împreună cu cetatea Duracenă amintită, o stăpâneşte acum principele din Tarent[7]), fiul regelui Siciliei şi aceasta din liberă voinţa a proprietarilor de la ţară cari, din cauza 'iubirii naturale ce o au latâ de Gallici, de bunăvoinţa lor şi în mod liber, l-au primit ca domnitor [8]). Din Apulia şi din cetatea Brundisium, într'o singură noapte se poate trece la Duracium şi din Duracium se poate trece prin Albania în Grecia §i în Constantinopol foarte uşor şi bine, fără greutatea drumurilor gi primejdia apelor. Acest drum îl făceau în vechime §i împăraţii Romanilor, ca Julus Caesar, Octavianus Augus-tue şi ceilalţi împăraţi, căci este tare urât de a transporta o armată prea numeroasă, într'un timp atât de îndelungat pe apă şi pe o atât de lungă cale. Amintitul regat al Albaniei, acum nu are nici un rege, iar teritoriul este împărţit între principii ţării cari o guvernează §i nu sunt dependenţi de nimenea. Se numeşte însă aceasta provincie Albania, fiindcă oamenii din această regiune se nasc cu părul alb. Câinii sunt aci de o mărime enormă şi de atâta sălbă-tăcie că au răpus chiar gi lei; de aceea şi Pliniu* ne spune că Albanii au trimis lui Alexandru cel Mare un câine care a biruit în stadion un leu, un elefant gi un taur. Ei au ochii albaştri gi pupila azurie aşa că văd mai bine noaptea decât ziua şi de aceea sunt hoţi mari §i bâjbâie noaptea ca §i ziua[8]). Totuşi se constată că sunt două

■ ■ *Ersenta,* Arsen, fluviu în Albania ? *Mathia,* Mate, Maţi, azi Matja sau Mat.

3. *Scumpino,* Skumbi sau Tjerna.

4. *Epasa,* Âpsos, azi poate Semeni.

5. *Familiile lor.* Este de sigur vorba nu atât despre nomadismul popula ţiei, cât despre transhumanta lor.

6. *Duracium,* Durazzo.

7. *Principele din Tarent,* adecă Philipp de Tarent.

8. *Ca domnitor.* Despre aceasta primire voluntară, vezi Gorka, *op. cit.,* p. 26.

9. *Noaptea ca* $i *ziua.* Aci, Anonymus face o confusiune între Albanii din Europa ţi Albanii din. Asia, despre cari Isidorus Hispalensis, *Etym.* IX, 2, Migne *Patr. lat.* p. 334 ne spune: Horum (Albanorum) glauca oculis, id est picta inest pupilla, adeo ut nocte plus quam die cernant.

Albanii, una în Asia, care eete lângă India şi despre ea nu vorbim aci, a doua în Europa care depinde, de drept, de imperiul constan-tinopolitan §i despre aceasta vorbim acum. Ea cuprinde în sine două provincii §i anume Clisara[1]) şi Tumurist[2]). Pe lângă aceste două provincii mai are lângă sine şi alte provincii, anume Cumania[3]), Stopbanatum *), Polatum[5]), Debre[6]), cari provincii în adevăr sunt tributare aceloraşi Albanezi §i oarecum sclave, fiindcă se ocupă cu agricultura şi cultivă viile acelora şi le servesc cele necesare pentru casele lor. Oamenii acestor provincii nu se mişcă din loc în loc, ea mai sus numiţii Albanezi, ci au aşezări stabile şi oraşe şi nu sunt nici curaţi catolici, nici curaţi soismatici. Dacă totuşi ar fi cine să le predice cuvântul lui Dumnezeu, s'ar iace catolici curaţi, fiindcă din fire ei iubesc pe Latini, după cum s'a spus. Aceşti Albani au o limbă deosebită de Latini, Greci §i Slavi, aşa că nu se înţeleg de loc cu alte naţiuni. Acestea spuse despre Albania, să fie îndeajuns.

X. [DESPRE REGATUL RASIEI].

După ce am aruncat o privire fugară asupra imperiului de Constantinopol gi asupra Albaniei, să tratăm acum despre regatul *Rasiei* [7]) oare se mărgineşte cu acelaşi imperiu şi cu Albania, cu imperiul dinspre apus, cu Albania însă din apre miazăzi. Căci acest regat, anume al Rasiei are două părţi; prima, care este principală, se numeşte Rasia, numită astfel după numele unui fluviu care o udă şi care se chiamă Rasia. Această parte cuprinde trei provincii, anume Kelmia *), Dioda'), de unde s'a născut şi împăratul D5o-n. «i regiunea maritimă. Se numeşte însă această provincie re-*>.* **maritimi,** fiindcă sunt cetăţi şi caetre sau immediat deasupra

---

1. *Clitmrm,* azi ClUon.

2. *Tumurist, Imatur,* de aci şi nomele munţilor Tomoritza.

***1. Cumania.* Cununovo, cetate ce işi are numele de la Cumani cari au uiai lăsat şi alte nume în toponimia Peninsulei Balranice. Cf. C. Jiricek, *Geschichle der Bulgaren,* p. 380.**

4. *Slophanatum.* Stephanaphana (Suphani fanuml lângă via Egnatia cf. Gorka, op. *cit.* p. 28.

5. *Polatum,* Polatum, localitate din Albania nordică, lângă Drin.

6. *Debre,* Devre, Diwra, Dibra.

5. *Rasia,* sau Rascia este partea meridională a vechei Serbii. Numele provine de la castrul numit Ras şi fluviul Raşca.

7. *Kelmia,* este o regiune din fosta Herţegovină.

8. *Diocla,* Dioclea, este o regiune din fostul Muntenegru.

mării sau sunt situate destul de aproape; regiunea este plăcută ji bogată. In ea este metropola, cetatea Antibarenză care se zice Anti-barum[1]), fiindcă este situat în contra Barului, unde zace îngropat corpul fericitului Nicolae §i din acest Bari într'o singură noapte pe mare se poate trece la Antibarum. Antibarum însă e departe de ţărmul mării la mai puţin de o leghe. In această regiune maritimă locuitorii sunt catolici curaţi, ca §i Latinii. Ceilalţi însă din acest regat, precum şi regele, sunt schismatici perfizi §i de aceea persecută foarte mult pe numiţi catolici şi mai ales distrug bisericile Latinilor, le risipesc, atacă prelaţii şi îi duc în robie şi le fac mereu per-chiziţii §i de aceea aceste biserici sunt sărace; pe lângă aceasta, fiindcă sunt schismatici, sunt şi heretici foarte răi; de aceşti here-tici sunt molestaţi cei cari fug în acele părţi dinaintea inchizitorilor gi de aceea, sunt mai răi faţă de creştini şi de catolici. Această provincie e udată de un singur fluviu mare gi navigabil, care se numeşte Drinus. Are în interior şi un lac, în lăţime 40 de leghii gi de acea zisa regiune are foarte mult peşte, fie din mare, fie din fluviu, fie din lac. Toate aceste provincii, împreună cu Rasia, care este cea de căpetenie, sunt în imediată apropiere de împărăţia de Constantinopol.

XI

Partea a doua a acestui regat se chiamă *Servia,* numită astfel, după condiţia poporului, fiindcă toţi sunt de condiţie de sclav. Ea cuprinde în sine trei provincii şi anume Bosnia[2]), Macia[3]) gi Marcia [4]). Această parte a regatului este situată lângă Ungaria, aga că nimic nu se găseşte între ea gi Ungaria. In afară de regiunea zisă maritimă, unde sunt şase cetăţi, în întreg regatul sus amintit nu se găseşte nici o cetate; cu toate acestea, sunt în el multe castre, fortăreţe şi sate mari, de câte trei sute şi patru «ute de case de lemn gi de scânduri, zidite fără vre-o legătură. Acest regat are în abundenţă argint, plumb şi fier: iar regele Rasiei are actualmente în regatul său gi lângă regiunea maritimă, şapte mine de argint; de altfel zisul regat este bogat în pâine, carne şi lapte, dar duce lipsă de vin si de peşte; de obiceiu aci nu se bea vin, ci bere şi lapte. Totuşi,

---

1. *Antibarum,* Antivari.
2. *Bosnia,* Lat. *Bosona,* Bossina, azi Bosna şi Bosnia din Serbia.
3. *Macia,* Macra, Machow, Matscho, regiunea dintre Sava şi Drm.
4. *Marcia,* Craina.

regele §i baronii beau vin din belşug, adus din regiunea maritimă. Oamenii din acest regat sunt înalţi gi de statură frumoasă, atât bărbaţii cât §i femeile; bărbaţii însă nu sunt de loc viteji, căci unul singur, om voinic in mânuirea armelor, ar pune pe goană 50 din ei. Caii din acele părţi, afară de foarte puţine excepţii, sunt mici ca mârţoagele [a]), totuşi sunt tari, gi iuţi la fugă. Ţara este udată de două fluvii mari anume de Narenta[2]) gi Bistriţa*). Pământul numitului regat pe alocurea este foarte muntos, dar în general pietros gi având coline mioi.

xn

In acest regat a fost totdeauna un singur rege, acum însă sunt doui regi, unul domnind în Rasia, gi acesta este mai mare gi se chia-mă Urog *) — căci cu acest nume se chiamă toţi regii Rasiei — al doilea se chiamă Ştefan[5]) gi acesta domneşte în Serbia care este din partea din spre Ungaria. Căci ambii regi sunt fraţi din aceeaşi
mamă, dar primogenitul este regele Serbiei Ştefan. Acesta după moartea tatălui său a domnit peste ambele părţi ale regatului gi peste tot regatul, doui ani. Intr'o împrejurare însă, călărind pe un cal, a căzut gi gi-a rupt rău de tot un picior. Văzându-se pus în primejdie de moarte şi fiindcă atunci era fără moştenitori, a lăsat domnia fratelui său mai mic care, pe atunci, se numea Mecolinus[6]), acuma însă îi zice Urog. Unii totugi susţin că i-a dăruit regatul pur şi simplu gi a renunţat la domnia din mâinile sale; alţii însă «pun, şi aceasta însuşi regele Ştefan o mărturiseşte, că nu i 1-a dăruit simplu, nici n'a renunţat la el, ci sub condiţia că, dacă ar trăi, să i ee restituie acest regat; dacă însă ar muri, atunci să păstreze el regatul. Dar fratele mai tânăr, intrând în posesia regatului, nu 1-a mai restituit fratelui său, degi acesta s'a însănătoşit, ci 1-a reţinut deja timp de 26 de ani, gi cbiar gi acum îl deţine, din care cauză s'a năs-

1. *Ca mârţoagele.* Roncinus sau runcinus, equus minor, gregarius fr. roit
cin, la Ducange, sub voce.

2. *Narentus,* Narenta, fluviu în Bosnia.

3. *Bistriţa.* Numele însemnează fluviu repede; probabil e vorba de Drina
«au Morava.

4. *Vrosius,* Ştefan Uroş II Milutin (1282—1321).

5. *Stephanus.* Ştefan Dragutin domneşte (1276—1282 şi în partea de nord pânS în 1316) cf. Gorka, *opt. cit.,* p.

6. *Mecolinus,* adecă Milutin.

33. Bibliotecа Universitаtii Regele Ferdinand din Cluj ROMANIA

cat războiu gi vrăgmăşie până în ziua de astăzi între aceşti fraţi. Numitul rege Ştefan este un om drept gi prin ţinuta sa socotit de un mare sfânt, iubind pe catolici gi îmbrăţigându-i, căci are de soţie pe fiica regelui Ungariei, sora reginei din Sicilia[1]). Cu aceasta are odrasle drăgălaşe de ambele sexe, gi n'a avut niciodată vr'o altă •oţie.

XIII

Insă regele Urog care ocupă partea mai mare din regat, gi domneşte din spre Grecia, este un om viclean gi mincinos. El nu păstrează nici un jurământ sau legământ, ori cât ar fi jurat pe evanghelie, pe corpul lui Cristos §i pe moaştele sfinţilor, având, în acelaşi timp, o mulţime de soţii, între cari ţine acum pe fiica împăratului din Constantinopol [2]). Dela aceasta are o mare ţară în Grecia lângă Thesalonic. £1 n'are nici un fiu, afară numai de un bastard dela oarecare muiere de jos şi o singură fată pe care a avut-o cu fiica regelui Ungariei, o soră a reginei din Sicilia[3]), care a fost declarată §i îmbrăcată călugăriţă, timp de treizeci şi patru de ani gi închisă într'o mănăstire. Fiica aceasta a lui a fost căsătorită de două ori; de asemenea bastardul a avut două soţii. Pe catolici îi persecută mult gi are ură pe ei, totuşi din cauza fricii de domnul Carol se străduieşte Bă arate oarecare senine de devotament faţă de biserica romană, pentru ca biserica romană să împedice pe domnul Carol să nu-i declare războiu şi, din aceeaşi cauză, de atâta vreme, caută prietenia domnului Carol. Dar, în realitate, totul este o făţărnicie şi nimic nu va păstra din făgăduelile date decât terorizat de teroare. Căci ie teme de domnul Carol din două motive, întâiul pentru regiunea maritimă, fiindcă toată armata zisului domn Carol trebuie ca să treacă prin ţara acea gi atunci, dacă ar voî, foarte uşor ar putea să ocupe întreaga ţară, bună şi bogată, şi minele lui de argint şi pe locuitorii din acea ţară, fiindcS sunt catolici şi se recunosc de Latini şi ar voi-o bucuros aceasta gi, dacă ar pierde acest ţinut ar pierde cea mai bună parte din regatul său. In al doilea rând, fiindcă eisul

---

|, **Soro** *reginei din Sicilia.* Catharina, fiica regelui Ungariei Ştefan «1 V,
sora reginei Siciliei, **Măria.**

2. *Fiica împăratului din Constantinopol.* Simonis, fiica împăratului An-
ilronic II şi a Irinei de Montferrat.

3. Zoriea fiica lui Uroş al II din a treia căsătorie a sa cu Elisabeta, fiica
regelui Ungariei Ştefan al V, soră a Măriei, regina Sicilîei.

regat al Rasiei este în imediata apropiere de Grecia şi nu e departe de Thesalonic. Văzând că armata numitului domn Carol este aproape de el, şi oarecum deasupra ţării pe care o stăpâneşte, ca dotă dela împărat, §i observând că el nu poate rezista aceleeaşi armate gi că regatul său şi ţara sa este în pericol, cere pace şi unire, deşi, odată, când ar putea să o facă, să facă tocmai contrarul. Şi, acestea spuse despre regatul Rasiei, pentru prezent ,să fie îndeajuns.

XIV. [DESPRE BULGARIA ŞI RUTHENIA].

Trebuie să vorbim acum de Bulgaria şi Ruthenia cari se mărginesc cu Grecia din partea din spre miază noapte. *Bulgaria* este, ea singură, un mare imperiu în sine. Capitala însă a zisului imperiu este la Vidin[1]), o cetate mare. împăraţii acestui imperiu toţi se numesc Cysmani[2]). Ţara este foarte lată şi întinsă şi e plăcută, căci este udată de zece fluvii navigabile. Ea e plină de păduri şi dumbrăvi încântătoare, având în abundenţă pâine, carne, peşte, argint şi aur şi un negoţ mare mai ales de ceară şi mătase; aci sunt multe mine de argint, şi fluviile toate duc nisip amestecat cu aur, din cari, din porunca împăratului, aurul se spală necontenit şi se strânge. Prin mijlocul acestui imperiu trece fluviul Dunărea care aşa de mult creşte din cauza mulţimii apelor ce se varsă în el, că pe alocarea cuprinde în lăţime un spaţiu de 14 leghii. Inorogii, tigrii şi castorii se găsesc în mare număr în această ţară, care nu e nicft prea păduroasă nici prea şeasă, pe alocurea totuşi sunt munţi foarte înalţi şi pământul este şesos. Odinioară acest imperiu aparţinea imperiului de Constantinopol şi chiar şi acum ar trebui să-i aparţină, dacă împăratul ar fi puternic. Nu de mult însă regele Andrei al Ungariei şi-a supus sie-şi acest imperiu şi timp îndelungat a şi fost subt stăpânirea regelui Ungariei. Clătinându-se însă Ungaria, Tătarii au

---

1. *Vidin.* După Târnova, cea mai importantă cetate din Bulgaria era Vidinul, Bononia Romanilor, Bodon numită de Unguri. Vidinul are o fortăreaţă mare şi bine conservată, construită cu ziduri masive din pietre şi cărămizi rămase din timpul Romanilor. Pe vremea aceasta, imperiul bulgar a început să se destrame şi să-şi piardă unitatea sa şi deşi împărat era Svetslav, în apus era domn Michael, despota Bulgarie, dominus de Vigdino cf. Jiricek, *Gesch. der Bulgaren* p. 288.

2. *Cysmani.* Tatăl despotului Michael se numea *Cysman.*

ocupat această împărăţie gi şi-au făcut-o tributară[1]). Acuma este sclava Tătarilor, dând tribut, căci oamenii acelor ţări, de obiceiu, nu sunt războinici, nici nu au deprinderea armelor.

XV

Lângă această împărăţie se găseşte gi o a doua ţară foarte mare care se numegte *Ruthenia,* care de asemenea este situată lângă Grecia, de aceeaşi parte de miază noapte, ca gi Bulgaria, totugi este deasupra Bulgariei. Şi această ţară se află în asemenea condiţiunfi, ca Bulgaria, şi este udată de aceleaşi fluvii, decât că în locul împăratului are un duce, cel mai voinic dintre bărbaţi, care se numegte Leo[2]). Pe fiica acestui Leo a luat-o de soţie acum regele Ungariei Carol[3]). Această ţară a fost înainte vreme subt imperiu[4]), în urmă subt Ungaria, acuma însă este tributară Tătarilor, ca gi Bulgaria. Toate aceste naţiuni sunt schismatice, perfide, având aceeaşi limbă. Şi e de notat aci că Ruthenii, Bulgarii, Serbii, Sclavii, Bohemii, Polonii gi Prusenii vorbesc una gi aceeaşi limbă, anume cea slavonă, de unde rezultă că limba slavă este mai mare şi mai răspândită de cât toate limbile lumii.

XVI

Din toate acestea se poate vedea că Bulgaria şi Ruthenia gi Rasia sunt situate între Grecia şi Ungaria gi, de aceea, dacă domnul Carol ar avea în stăpânire împărăţia Grecilor, făcând o confedera-ţiune cu regele Ungariei, acelaşi domn Carol, de o parte, gi regele Ungariei, de cealaltă parte, uşor ar pune mâna şi ar subjuga toate

---

1. *Tributuri.* Invasia Tătarilor din 1285 s'a făcut deopotrivă şi asupra Ungariei şi asupra Bulgariei. Trecând Balcanii, au pustiit Thracia şi Macedonia. Cu această împrejurare, păstorii valachi transhumanţi ori nomadizanţi, fiind bă nuiţi că ar putea să se alipească de Tătari, au fost colonizaţi în mare număr, în Asia. Transportarea lor însă, făcându-se pe o iarnă grozavă, foarte mulţi din ei au căzut jertfă. Cf. Jiricek, *Gesch. der Bulgaren.* p. 282.

2. *Leo.* Intre anii 1270 şi 1300 a fost duce al Galiţiei Leo I, iar în anul 1308, a ajuns la conducerea ţării nepotul acestuia, Leo al II-lea, la Gorka, *op. cit.,* p. 40.

3. *Regele Ungariei Karulus.* Asupra explicării acestui fapt, redat inexact de Anonymus, vezi Gorka, *op. cit.* p. XXXV.

1. *Subt imperiu,* fie al Poloniei fi e al Romano-germanilor din A|>us.

acele naţiuni schismatice şi barbare caii deţin ca posesori fără drept nigte regate atât de bogate şi de încântătoare. Şi, admiţând că acelaşi domn Carol nu ar avea în stăpânire zisul imperiu al Grecilor, în întregimea sa, el însuşi, pe de o parte, şi numitul rege al Ungari eii, pe de altă parte, ar putea să ocupe imperiul amintit şi toate naţiunile amintite; căci regele Carol, fratele sfîntului Ludovic, tatăl regelui Siciliei, fiindcă râvnia după imperiul Constantinopolitan şi, prin urmare, uşor putea să ocupe, toate naţiunile amintite s'a lagat într'o foarte puternică legătură cu regele Ungariei[1]), pentru că a primit pe fiica aceluia pentru fiul său şi pe fiica sa a dat-o fiului aceluia, pentruca, din două părţi, zisului imperiu şi naţiunilor amintite, cari uşor ar putea fi ocupate, să li se declare războiu; şi nici n'ar fi acum un prilej mai bun şi mai uşor de a ajunge şi de a sub-juga zisa împărăţie şi naţiunile amintite, decât acesta, cu condiţia totuşi ca să fie pace în amintitul regat al Ungariei [2]).

XVII. [UNGARIA].

După aceste provincii, trebuie să tratăm în cele următoare despre *Ungaria* care este mai aproape de apus. Şi este de însemnat că regatul Ungariei odinioară nu se chema Ungaria, ci *Messia* ,[8]) şi *Pannonia *)*. Messia se numea în adevăr după produsul secerişului, căci este bogată în mult seceriş. Panonia se numea după bogăţia pâinii. Şi aceasta este logic, căci din abundanţa secerişului, urmează abun-danţa pâinii. *M&* aceea, şi despre fericitul Martin, care a fost din Ungaria, ee vede în citirea dintâi: «Deci Martin s'a născut în oraşul Sabariei, din Pannonia».Jj*annonii însă cari locuiau pe atunci în Pannonia, toţi erau pastori ai Romanilor şi aveau în fruntea lor zece

---

1. *Regele Ungariei,* Ştefan al V (1270—1272).

1. *Regat al Ungariei.* Carol Robert ajunge necontestat rege al Ungariei la 27 Nov. 1308. Texlul acestui pasagiu nu este destul de clar.

3. *Messia,* Etimologia acestui cuvânt o întâlnim mai întâi la S. Isid. Hispalen-sis, Episc. *Etymol.* XIV în Migne, *Patrol. lat.* LXXXII p. 506: Messia a messium proventu vocata, unde eam veteres Cereris horreum nuncupabant. — Şi îi arată, în acelaşi timp, hotarele: Haec autem ab Oriente Ostiis Danubii iungitur; ab Euro vero Thraciae, a Mcridie Macedoniae, ab Occasu Histriae copulatur. Post Mnesiam Pannonia est, inde Noricus…

4. *Pannonia, Ibiilem,* p. 507: Pannonia ab Alpibus Poeninis est nuncupata, quibus ab Italia secernitur: regio viro fortis et solo lacta, duobns satis acribus fluviis Drabo Saboque vallata.

Coniungitur autem cum Norico et Raetia, habens ab Oriente Moesiam, ab Euro Istriam.

regi puternici în întreaga Messia şi Parmonia [1]). Slăbind însă imperiul Romanilor, au ieşit Ungurii din provincia Scithia gi din matele regat oare este dincolo de bălţile Meotide gi s'au luptat în câmpul deschis care este între Sicambria [2]) §i Alba Regală [3]) cu numiţii

---

1. *In întreaga Moesia şi Pannonia.* Despre existenta acestor regate sau voivodate ori ducate, cum le numeşte Notariul anonim, nu avem alte indicii de cât cele ce ni le dă, aci, Geograful acestei descrieri a Europei Orientale şi cele ce le găsim în Cronica Anonimului secretar al regelui Bela.

Notă răspuns. Urmele Românilor din Pannonia, studiate de altfel, destul de temeinic şi cu multe amănunte, de d. N. Drăgan, în cartea sa *Românii* în *veacurile IX*—X/F, şi constatate şi de noi, înaintea D-sale, în două articole publicate în ziarul «Universul», au dat prilej profesorului dela Cluj ca, — în loc să se bucure, cum ar fi fost firesc, că şi alţii se preocupă de aceleaşi probleme, — să se năpustească asupra noastră într'un ton puţin obicinuit oamenilor de ştiinţă, pentru motivul că i-am fi încălcat dreptul de prioritate.

Pornind *ab irato,* d. N. Drăgan, în primul rând, nu ţine seamă că un articol de ziar nici nu urmăreşte aceleaşi scopuri, nici nu poate avea aceeaşi documentare ca un articol de revistă sau ca o carte. In al doilea rând, uită că chiar D-sa a susţinut şi susţine, ceea ce ne impută nouă, că Olaszi nu trebuie să fie numai decât Italieni, ci pot fi şi Români.

Dovezi: In *Toponimie şi istorie,* p. 239 D-sa ne spune: «Numirea Olaszfalva, atestată la 1289 pentru Yâradolaszi (rom. Olosig), ca şi fîrolaszi (rom. Olăsâg), atestată la 1354 şi J.552, şi numele Olaszi, lângă pârâul Gyepes, dovedeşte existenţa Românilor în acele părţi. Deşi ar putea fi vorba şi de Italieni, cum crede Gyorffy, mai curând însă trebue sâ ne gândim la Romanii orientali, numiţi şi Vlahi, la «Români»... Diferenţiarea acestor două forme ungureşti, olâh şi olasz, pentru a numi două popoare deosebite, nu s'a putut face dintr'odată».

Dar, şi în cartea din urmă, în *Românii în veacurile IX—XIV,* la pag. 138 d. N. Drăgan ne spune: «De populaţie românească în aceste părţi ar putea să ne vorbească şi *Oloszka»...* la p. 221: «După părerea lui Adolf Pechâny, *A magyarorszăgi totok,* p. 28: populaţie de origine românească indică şi numele *Kis* şi *Nagy-Olaszi»...* la p. 351 ne citează *nagy olaszka* — olâh virâg... *h* p. 213: «In Zolyom ar putea fi româneşti numai Valaszka, ung. *Olaszka'»...* la p. 590, citează *«Oleştelec* din Odorheiu din ung. *Olasztelek».*

Ori poate se va fi supărat d. N. Drăgan, fiindcă ne-am manifestat, altădată, neîncrederea, poate nejustificatâ, în afirmaţia, pe care o face şi acum în cartea sa, p. 43, că «numele lui Kocel (fiul principelui Priwina din Pannonia), după toată probabilitatea, este de origine romanică, poate chiar românfascâ>, şi că, p. 81 «Kocel poate fi un corespondent al românescului căţel»?

In orice caz, deocamdată constatăm numai atât că d. N. Drăgan şi-a uitat de povaţa lui Tacitus: *sine ira et studio.*

2. *Sicambria* este Aquincum al Romanilor, Buda de astăzi. Localitatea
Sicambria o mai găsim amintită şi în cronica lui Simon de Keza.
Cf. A. Eckhardt,
Sicambria în *Rev. des âtud. hongr.* VI a 1928 p. 166.

3. *Alba Regală,* fosta capitală a regilor Arpadieni,
Szekesfehervâr, germ.
Stuhlweissenburg.

zece regi şi puseră stăpânire pe ei §i ca semn al victoriei, ridicară aci, pentru veşnicie, o piatră de marmoră foarte mare pe care este scrisă această victorie a lor; ea dăinueşte până în ziua de astăzi i)-r-Şi după dobândirea acestei victorii, pe cel care era cel mai puternic dintre cei şapte duci cari plecaseră din Scithia, îl aleseră în imanitni. tate gi-l făcură peste ei rege §i luară în stăpânire toată ţara şi locuiră în ea §i de atunci de către Unguri, cari cu alt nume se chiamă Huni[2]), întreagă ţara sa numit Ungaria. Acest regat are provincii şi ducate mari, dintre cari prima este Posonium[3]), a doua Trenci-niu*), a treia Zips[5]), a patra Cumgolibso [6]), a cincea Hunga[7]), a geasea Malamors[8]), a şaptea Sylac[9]), a opta partea Transilvană, a noua Siculi[10]), a zecea Sicuriste "), a unsprezecea zeuriuensă [12]), a douăsprezecea Sirinia[13]), a treisprezecea Marcia "), a patrusprezecea Simpronium [15]), a cincisprezecea Crovacia[16]), a gasesprezecea Dalmaţia. Căci aceste provincii sunt cât nişte regate, în mărime, gi de aceea regatul Ungariei este unul dintre cele mai mari regate din lume, în ce priveşte întinderea sa de pământ. In general se spune că era în lungime de o cale de 40 de zile gft tot de atâtea în lăţime. Această ţară este plină de peşti şi foarte roditoare în pâine, vin, carne, aur şi argint; mulţimea de peşti întrece aproape toate regatele, în afară de Norvegia, unde peştii se mănâncă ca pâinea sau în

---

1) *Până în ziua de astăzi.* Despre statua de marmoră ridicată cu ocazia
victoriei Ungurilor împotriva principatelor romane ne aminteşte şi cronicarul
Simon de Keza.

2) Se *chiamă Huni.* Când Anonimul nostru şi-a scris Geografia sa, teoria
despre originea hunică a Ungurilor îşi făcuse deja intrarea în istoria Maghia
rilor sau, cu alte cuvinte, că Anonimul geograf cunoştea *Gesta Hungarorum,*
compuse subt Ladislau al IV-a Cumanul.

3) *Posonium,* comitatul sau judeţul, Pozson, Bratislava, Pressburg. Dăm
identificările localităţilor după Gorka, *op. cit.* p. 45.

1) *Trendniu,* corn. Trencsen.

5) *Zips,* com. Szepes, Spiz.

6) *Cungolibso,* com. Lipto, Liptau.

7. *Hunga,* com. Ung, Ungh.

8) *Malamors,* com. Maramureş.

9) Sylac, com. Sălaj, Szilagy.

10) *Siculi,* Siculia, ţara Secuilor.

11) *Sicuriste,* Securisca, lângă Nicopole.

12) *Zeurivenses,* Banatul Severinului.

13) *Sirinia,* Sirmium, Srem.

14) *Marcia,* Banatul Macvia, Macva.

15) *Simpronium,* Şopron, Oedenburg.

16) *Crouada,* Croaţia.

lor de pâine. Pământul este în general şes, având amestecate coline mici; pe alocurea, are totuşi munţi foarte înalţi; în părţile transilvane sunt foarte mari munţi de sare şi din ei se scobeşte sarea ca piatra şi este dusă în întregul regat şi în toate regatele dimprejur.

XVIU

Ungaria se împarte în doua părţi şi anume în *partea transilvană* şi în *partea dunăreană.* Şi, se numeşte parte transilvană acea care este despărţită de partea dunăreană printr'o pădure ce ţine o cale de patru zile. Partea danubială este udată prin mijloc de faimosul fluviu numit Dunărea, care este din cele mai mari fluvii din lumea întreagă, foarte bogat în tot felul de peşti şi curge spre răsărit. Ea este udată şi de alte fluvii, cari sunt aproape egal de mari ca şi Dunărea şi anume Drava [1]), Sava *), Tisa[8]), Vaag, Culpa, Raba, An-radul[4]), Buga[5]), Lobretul[6]), Lucarta[7]). Toate aceste fluvii sunt navigabile şi tare bogate în peşti, ca şi în moruni, cari sunt cei mai mari şi mai delicaţi peşti, în nisetri, ştuci şi alţi peşti, ca mrenele şi alţii. Şi partea transilvană este udată de foarte mar fluvii navigabile, pe cari este dusă sarea în corăbii mari, în tot regatul, şi în alte regate vecine şi anume Vişeul[8]), Thecu[9]), Thalabintul[10]), Tisa[11]), Şiretul[12]), Prutul[13]), Lapis"), Someşul[15]), Arieşul[18]), Mureşul[17]), Bistriţa[18]). Aproape majoritatea acestor fluvii duc în năsipul lor aur §i de aceea în Ungaria în totdeauna s'a spălat şi s'a

---

1) *Draua,* Drava. Dăm identificarea rîurilor după Gorka, *op. cit.* p. 47.
2) *Zaua,* Sava.
3) *Tiscia,* Tisa.
4) *Anrad,* Hernad?
5) *Buga,* Bega.
6) *Lobret,* Laborcz.
7) *Lucarta,* Latorcza?
8) *Visic,* Vigeul.
9) *Thecu,* Tarac?
10) *Thalabint,* Talabor.
11) *Thisda,* Tisa.
12) *Soget,* Seretul.
13) *Purut,* Prutul.
14) *Lapis* Lăpuşul.
15) *Sconus,* Someşul?
16) *Aragas,* Arieşul, Aranyos.
17) *Morus,* Mureşul.
18) *Bistriţa,* Bistriţa, jud. Năsăud.

strâns aurul de principii gi oamenii nobili, cari trăesc lângă zisele fluvii. Şi aceste fluvii conţin în abundenţă peşte.

XIX

In afară de Buda, unde se află capitala regatului gi care este cea mai mare dintre cetăţi, deStrigoniu[1]), unde este archiepiscopia de Strigoniu, Laurinum[2]), unde este episcopia jauriensă, Zagrab[3]), unde este episcopia de Zagrab, Vesprimul[4]), unde este episcopia d- Vesprim, Cinci biserici unde este episcopia de Cinci-biserici [5]), Alba Iulia[6]), unde este episcopia transilvană, Terna[7]), Pojon[8]), gi Baia[8]), nu sunt alte cetăţi în întreaga Ungarie, pe lângă cele cinci, lângă mare, în Dalmaţia. Totugi se găsesc în zisul regat multe orage, castre gi fortăreţe gi nenumărate sate, dar, cu toate acestea» se pare că regatul este cu totul deşert, faţă de mărimea lui. Mai sunt gi alte două archiepiscopate în regatul Ungariei, anume cel din Calocia[10]) în interiorul Ungariei gi cel dela Spalato[11]), care este în Dalmaţia, lângă mare.

XX

In general oamenii sunt mici §i negri gi cam uscăţivi[t0]) gi foarte războinici, mânuind tot felul de arme; sunt mai ales foarte buni arcagi. De obiceiu au cai mici, deşi, de altfel, foarte tari şi sprinteni. Totugi, principii gi nobilii au cai mari şi frumo.jr. Poporul Ungariei e foarte cucernic §i catolic, principii însă gi nobilii sunt grozav de cruzi. Zigii principi sunt tare puternici, căci unii din ei pot să adune 10.000 de soldaţi, alţii însă 5.000, iar cei cari pot mai

---

1) *Strigonium,* Esztergon, Gran.
2) *laurinum,* Arrabona, Gyor, Raab.
3) *Zagrabia,* Zagreb, Agram.
4) *Vesprimium,* Vesprem.
5. *Cinci Biserici,* Pecs ,germ. Funf-Kirchen.
6) *Alba Iulia,* Alba Iulia, Belgrad, Karlsburg.
7) *Tirna,* Tirnau, Nagy Szombat.
8) *Posonium,* Bratislava, Pojon.
9) *Baia,* Baia.
10) *Calocia,* Kalocsa, lângă Dunăre. 11) *Spalatum,* Spalato, Split în Dalmaţia.
12) Cf. Otto din Freising, *Gesta Friderici I,* 32: Suni autem predicii Ungari facie tetri, profundis oculis, statura humiles.

puţin, 2.000. Oricine e ţinut să urmeze pe rege oriunde acesta ar fi voit, împreună cu toată ginta sa, fără vr'o soldă, şi ori cât timp i-ar fi plăcut regelui, chiar şi zece ani. Toate localităţile pe unde ei trec le devastează, de aceea, regele ,ori cât ar vrea, şi, pentru cal timp ar vrea, poate să ducă cu aine 100.000 de soldaţi. Regii însă msa nici odată nu rămân în cetăţi, ci în câmp, principii însă §i persoanele, care sunt la ţară, sunt ţinuţi să-i servească cu cele necesare.

XXI

In Ungaria sunt cinci ducate. Primogenitul regelui, trebuie să aibă §i să domnească după tatăl său. Al doilea născut, primul ducat, al treilea născut al doilea ducat[1]) şi astfel fie care. Toate ducatele *au banatele, după tradiţia ungară, ie posedă regele, ca să le dea nobililor şi să le ia dlin nou dela ei şi să le dea altora, după bunul său plac. In afară de aceştia, sunt persoane oficiale palatinul gi magister tarnicorum; palatin este acela care este în fruntea justiţiei din întreaga ţară. Al doilea după rege, magistrul tamic'lor, se numeşte acela care este peste dări. E de notat că regele Ungariei nu strânge nici un tesaur, ci tot ce are cheltueşte cu baronii săi şi cu delegaţii, iar baronii toate ale lor la cheltuesc cu regele. Ungaria este mărginită din partea de răsărit în Rasia, Bulgaria şi Rutenia, cari sunt la mijloc între acest regat şi Grecia, după cum s'a spus. Din partea de miazăzi este înconjurată de marea adriatică, care este alâ-taii de Apulia, Abruzium gi Marcia; din spre apus este înconjurată de Germania gi Boemia, din spre miază noapte însă de Polonia şi

Tătari[2]).

XXII

Este de înseninat aci că, încă nu sunt trei sute de ani, de când Ungurii au fost convertiţi la credinţa creştină de sfântul Ştefan, regele lor, al cărui fiu, de asemeni a fost canonizat, regele Enieric[3]).

---

1) *Al doilea ducat.* Faptul nu poate fi exact pentru al doilea **fiu.** Cf. Deer,
Ungara in der Descriptio Europae Orientalis, în *Mitteil. des ost. Inst. }. Ge-*
schichtsforschung, 1931, p. 20.

2) *Tătari* adecă Rutheni, cari erau tributari Tătarilor.

3) *Regele **Emeric.*** Regele Ungariei Ştefan I şi fiul său Emeric au fost ca
nonizaţi în anul **1083.**

In urmă au mai fosi sanctificaţi, din familia sa, regele Sf. Ladislau, gi sfânta Elisabeta, .sora domnitorului Bela, regele aceluiaşi regat. Pe sora uterină însă a acestei Sfinte Elisabeta şi a regelui domnitor, numit Bela, a luat-o în căsătorie Iacob regele Aragoniei, cu care a avut ca fii, pe Petru, cândva regele Aragonied, Iacob, regele Majo-ricanilor şi pe regina Franciei, Isabella. Din numitul domn, rege al Ungariei, Bela, e'au născut doui fii şi anume regele Ştefan, şi fecioara Margareta, a cărei canonizare se cere acum. De unde rezultă că ^sisul rege Ştefan şi fata Margareta, sora sa, au fost ai doilea fraţi, după tată, ai reginei Franciei, Isabella. Din aceasta încă mai rezultă, că vestitul rege al Francilor este nepotul aceloraşi. Iar din numitul rege Ştefan s'a născut un singur fiu, Ladislau, care în urmă a ocupat domnia după tatăl său şi a avut de soţie pe sora regelui Carol de Sicilia [a]). Dar cu ea n'a putut avea urmaşi, de aceea a murit fără moştenitori. Din acelaş rege s'au născut gi trei fete, dintre cari pe cea mai mare a luat-o împăratul din Constantinopol, care domneşte acum, dar, ea murind, a luat în căsătorie pe fiica Marchizului de Montferrat. A doua a dat-o regelui de acum al Siciliei. A treda regelui Serbiei Ştefan [2]). A patra a pus-o într'o mănăstire, unde zace corpul numitei fecioare Margareta, sora sa[8]) şi unde a stat timp de 32 de ani. In urmă, aceasta s'a lepădat de călugărie şi s'a măritat cu un oare care nobil din Boemia, iar după moartea acestuia a

luat de bărbat pe regele Rasiei[4]) §i cu care zisul rege al Rasiei are o fiică pe care ar voi să o dea domnului Carol sau fiului său, iar regele Ungariei, Ladislau, a murit fără urmaşi, după cum s'a spus. Toate surorile au fost măritate cu schismatici, în afară de regina Syciliei. De aceea, ea însăşi fiind catolică, a rămas moştenitoarea redatului şi a făcut donaţiune zisul regat fiului ei primogenitul Carol, anume Martel, care murind, i-a urmat lui în domnie Karol Ro-bert, fiul său, care acuma domneşte în baza drepturilor amintite. Acestea ea fi« în deajuns despre Ungaria.

---

1) *Carol de Sicilia.* Vezi la Gorka, *op. cit.,* p. 53, genealogia exactă ce ne-o dă după Anonimul geograf.

2) *Regelui Serbiei Ştefan.* Catherina măritată după Ştefan Dragutin, re bele Serbiei.

1) *Sora sa,* adecă a regelui **Ştefan V.**

4) Regele Rasiei. Elisabeta, fiica regelui Ştefan V, după ce a stal în mă năstire trei zeci si doi nV ani. a de'brăcat haina monachală şi s'a căsătorit întâi ou un nobil din Boemia, Zavis de Rosenberg-Falkeni-tein, după moartea căruia s'a '■âsâ'.o-it. pentru a doua oara, ru Uroş II Milutin, regele Serbiei.

[POLOKIA].

Polonia se împarte în şase ducate, ai căror duci sunt puternici, ca gi regii. Iată numele ducatelor: Cracoviensă [1]), Opuliensă [2]), Bratislaviensă[3]), Glogovienaă[4]), Gnisnensă [5]) gi Magoviensă [6]). Degi în vechime Polonia avea regi, totuşi, de o sută de and, e lipsită de regi. In anul însă dela nagterea Domnului 1290, gi-au ales de rege pe ducele de Cracovia care a domnit trei ani gi a murit fără vr'un fiu de sexul bărbătesc. A avut totuşi o fiică pe care a luat-o de soţie regele Boemiei gi împreună cu ea a stăpânit regatul Poloniei. Dar murind numitul rege al Poloniei, pe acea doamnă regele Romanilor a dat-o de soţie fiului său, al doilea născut[7]), gi împreună cu ea tinde să aibă numitul regat al Poloniei, dar numiţii duci se opun, fiindcă este o ură naturală între ei îngişi gi Theutonici. Odinioară, Polonia se numea Wandalia dela fluviul Wandal[8]). Ăgtia sunt Wan-dalii cari, devastând Italia gi Africa, în timpul fericitului Augustia, s'au potolit numai în hotarele Spaniei. Ţara este plină de păşuni, plină de pădurii gi foarte întinsă. Are bogăţie de cereale, dar e lipsită de viţă. Este udată de amintitul Wandal, de Odera[9]), Nisa[10]), Bobera [rl]) şi Magara [12]); are mult peşte gi carne. Sunt în ea mine de argint gi munţi de sare. Sunt acolo tigrii, inorogi, castori gi mulţi ■cai neîmblânziţi. Sunt cu toţii catolici gi pentru devotamentul ce au pentru biserica romană, ori ce casă e ţinută să dea câte un dinar pentru biserica romană, gi se numeşte dinarul Sf-lui Petru. Odinioară toţi Polonii mergeau tunşi, ca cisterciensii convertiţi, dar

---

1) *Cracoviensă,* Cracovia.
2) *Opuliensă,* Opeln, în Silezia.
3) *Bratislaviensă,* Vratislava, Breslau.
4) *Glogoviensă,* Clogau în Silezia.
5) *Gnisnensă,* Gnesna, Gnesen.
6) *Magoviensă,* Mazoviensă, Mazovia.
7) *Al doilea născut,* Rudolf, fiul lui Albert I. cf. Gorka, *op. cit.,* p. VII si 56.
8) *Fluviul Vandal.* Vistula, Weichsel. După Sf. Isidor Hisp. *op. cit.,* IX 2, ■*96* numele de Vandali ar veni de la Vindilicus: Vindilicus amnis ab extremis Galliae erumpens, iuxta quem fluuium habitasse et ex eo traxisse nomen Vandali perhibentur.
8) *Odera,* Oder.
10) *Nisa,* Nissa, Neisse.
11) *Bobera* ^ Bobrane, Bober în Silezia.
12) *Magara,* Neidentificat de Gorka, *op. cit.* p. 57.

acum unii încep să-şi lase păr. Sunt destul de războinici gi de o statură frumoasă. Acestea să fie de ajuns, în ce priveşte Polonia.

XXIV. [BOEMIA].

Boemia este un regat foarte bogat în argint gi aur; de aceea are multe mine de acest fel. Ea cuprinde două părţi, şi anume Bo-emia, deja amintită, gi Pomerania[1]). Principala cetate din regat e Praga care este situată în Boemia. Ţara nu este mare, ca întindere, de aceea, nu se găseşte nici în acel regat nici un archiepi3co-pat. Căci se spune ca odinioară Boemia nu era regat, ci ducat. Iar împăratul Frideric[3]), nu cel din urmă Frideric, ci penultimtul, a făcut pe ducele acelei ţări de rege gi pincerna [3]) al regatului roman. Toţi Boemii sunt mari gi fini hoţi. In general nu sunt războinici şi nici regii nu sunt puternici, prin oamenii lor din regat, totuşi sunt influenţi, fiindcă cu marea lor bogăţie de bani, pe care o au din minele de argint, închiriază mulţi mercenari. Au din abundenţă cereale, dar sunt cu totul lipsiţi de vin, afară de cel de import. Au, totuşi, bere bună; vorbesc limba slavă în ambele părţi ale provinciei, adecă în Boemda şi Pomerania. Şi fiindcă numitul rege *) al Boemiei a murit, fără moştenitor, de aceea regele Romanilor [s]) vrea *ă ocupe acel regat pentru fiul său, dar baronii din regat îi se opun. Aceasta să fie deajuns, în ceea ce priveşte Boemia.

---

1) *Pomerania,* Pomerania. Gorka observă greşala Geografului anonim
care numeşte aci, în loc de Moravia, Pomerania care de fapt aparţinea Poloniei.

2) *împăratul Frideric,* Frideric Barbarossa (1152—1190), nu Frideric II
<1220—1250) la Gorka, *op. cit.* p. 58.

3) *Pincema,* Ducange, *Gloss.* sub voce: Pincerna qui vinum convivis miscet.

4) *Numitul rege:* Venceslau al IH-lea.

5) Albert L

INDICELE NUMELOR PROPRII DIN TEXTUL LATIN

Abruntium 32.
Abydos 19.
Achademia 18.
Achaya 17, 18, 20.
Achilles 17, 18.
Acilles 19.
Adriaticum 19, 32.
Affrica, 13, 34.
Agenor 13.
Alba Iulia 31.
Alba Regalis 29.
Albani, Albanenses 23.
Albania 14, 22, 23.
Alexander 16, 22.
Alpes 14.
Andrauilla 18.
Andreas 18, 27.
Andronicus 16.
Anrad 30.
Antibarum, Antibarensis 24.
Apolinus 17.
Apulia 22, 32.
Aragas 31.
Aragones 33.
Aristotilis 19.
Armeni 22.
Arvius 15.
Asia, Asya, 13, 14, 15, 16, 23.
Athenae, Atheniensis 18.
Augustinus 34.
Augustinus Octavianus, 22.

Baia 31.
Barium, Baram 24.
Bela 33.
Belgradensis 18.
Bertus 34.
Bistrice Serbica 25.
Bistrice Ungarica 31.
Bidunum, Budinnm 27.
Bisantium 15.
Bitinia 14.
Blachi 17.
Blazi 17.
Bober, Bobera 34.
Boemia, Bohemia 32, 33, 34, 35.
Boemii, Bohemii 28, 35.
Bosna, Bosnia 24.
BratislaviensiB 34.
Brosius (=Urosius)
Brundesima 22.
Buda 31.
Buga 30.
Bulgari 15, 28.
Bulgaria 14, 17, 21, 27, 28, 32.
Bystrica, v. Bistrice.

Cacsar 22.
Calcedonia, Calcedonensis 14.
Cenodes 19.
Centopolis 18.
Chephalonia, v. Cephalonia 20.
Choos 20.
Cborintus, Corinthus 18.
Chorintii 18.
Ciprus, Cyprus, Cyprensses, 19, 21.
Clarentia 18.
Glisară, 23.

I:

Coloeensis 31.
Constantinopolis 15, 17, 18, 20, 22.
Constantinopolitanus 13, 14,15, 16, 18, 20, 21, 22, 23 24 25, 27, 28, 33. Constantinus 15.
Cracovia 34. Cracoviensis **34. Cretha 18. CrimarftoB 18. Croacia, Croaţia 20, 30. Culpa 30. Cumani 15. Cnmania 23. Cungolibso 29. Cydades 19. Cysmani 27.**

Dalmacia, **20, 21, 30, 31.**
Danubialis 30.
Danubius 14, 16, 27, 30.
Debra **23.**
Delmi 20.
Deloe 19.
Despotus **18, 20, 22.**
Dioclea, Dioclia 24.
Draua 30.

['[▮▮▮
Drinus 24.
Duracium, Duracena 22.

Effesus **14.**
Ela 15.
Eladia 18.
Eladius 18.
Elespontus, Elispontus 16, 19.
Elisabeth **33.**
Epasa 22.
Ephesus, Ephesii **14.**
Epirus **18.**
Ersenta 22.
Europa, 13, 14, 23.

Francia 33.
Francus 33.
Fredericus 35. Frigia 15.

Galatha **15.**
Galathae **14.**
Galicia **14.**
Gallici 14, 18, 22.
Gallus **14.**
Georgia 21.
Glogovensis 34.
Grecia 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 32. Grecus 14, 19, 21, 22, 23, 28.
Gridensis **18.**

Hanibal 14.
Hellespontus, **v.** Elespontus.
Hemericus 33.
Hispania **34.**
Hospitalarii 19.
Hunga 29.
Huni 29.

Iacobus 33.
Ianuenses 16.
laphet **15.**
Iauriensis **31.**
Iaurinum 31.
India 23. Iohannes **14.** Isabella, v. **YsabeUa. Istria, v. Ystria. Italia şi Ytalia 19, 34.**
Iulius Cesar 22.

Karia 15.
Kartagina 14.
Karulus, = Carolus 17, 22, 26, 27, 28, 33, 34.
Kelmia 24. Kurco 13.

Lacedemonia 18.
Ladislaus **33.**
Laodicia, **Laudicea 14.**
Lapis 31.
Latini 18, 22, 23, 24, 26.
Leo 27.
Libanus **13.**
Libdia 15.
Lobret 30.

Lodewicus 28.
Lombardi-Lonbardi 18.
Lucarta 30.
Lucas 14.
Ludevicus, v. Lodewieus.

Macedonia, Machedonia 16, 17, 18.
Macedo 16.
Macia 24.
Magara 34.
Magoviensis 34.
Maiorici 33.
Malamors 29.
Marcia 24, 30, 32.
Mare Magnum 19.
Margareta 33.
Martinus 20.
Mate, Mathia 22.
Marîellus 34.
Mecolinius 25.
Mediterraneum 16.
Melos 19.
Meotidae 29.
Messia 29.
Michael paleagius 16.
Michilene 19.
Minodimus 19.
Montis ferrati marcio 33.
Morea 18.
Morus 31.

Narenta 25.
Natolia 14.
Neupotasensis 18. Nicholaus 24. Nicomedia 14.
Nigropontus 18. Nisa, Nissa 34. Noe J5.
Norvegia 30.

Oftauianus 23.
Odera 34.
Olimpus 16.
Opuliensis 34.
(»rthogie, orthoya alias Delos 19.

Pacolns 15.
Panonia 29.
Pam;oni 29.
i'anphUia 15.
Panphiius 15.
Parion 19.
PamsEus 17.
Patras 18.
Peloponensis 18.
Pergamos, Pergamum 14.
Porrus 34.
Philadelphia, Piladelphia 14.
Philippenses 16.
Philippis 16.
Pirus, 18.
Pitagoras 19.
Plinius
Polatum 23.
Poloni 28, 34.
Polonia 14, 32, 34
Poinorania 35.
Porforogenitus 15.
Posonium 29, 31.
Praga 35.

[
Propontis 16, 19.
Pruzeni 28.
Ptolomeus 19.
Punit 31.

Quinque ecclesiac 31.

Raab. Raba 30.
Rascia (=Rasia) 14, 17, 20, 21, 22, 23,. 24, 25, 26, 28, 32, 33. Rasenses 28. Hodia 19.
Rodus 19. Rouiana y5, 26.
Romani 14, 17, 22, 29, 34, 35.
Rueheni = Rutheni 15, 17, 28. Ruchenia = Ruthenia 14, 21, 27, 28, 32..

Sabbaria 29.
Salona 20.
Sampnia 19.
Sardis 14, 19.
Sclavi 20, 23, 28. Sconus 31.

Scump in o **32.**
Senopi 16.
Servia 17, 20, 24, 25, 53.
Sfeptagoria 17.
Sibilla saraia 19.
Sicambria 29.
Sicia 29.
Siculi 29.
Sicurrite 29.
Simpronium 30.
Sipis 29.
Sirinia 30.
Siuaricensis 18.
Sogeţ 31.
Sophia 16.
Spalatensis 31.
Stephanus 25, 33.
Stophanatum 23.
Strigomum 31.
Strigoniensis 31.
Sytia **Sicia**
Sycilia, Sicilia 18, 22, 26, 28, 33.
Sylae 29.
Syria 19.

Tarentinus 22.
Tătari, Tartari 15, 16, 27, 28, 32.
Thalabint 31.
Thebana 18.
Thecu 31.
Theotonia 32.
Thesalia 17.
Thesalonica 17, 26.
Thesalonicensis 17.
Thesalus 17.
Thiatira 14.
Thiscia, Tiscia. 30, 31.
Thracia v. Tracia.
Thyatira, v. Thiatira-
Tirna 31.
Tiscia, v. Thiscia.
Trachia, v. Tracia 14, 15, 16, 17, 20.
Transilvana 29.
Transilvanus 30, 31. Trapason, 16.
Tricinium 29.
Trogia 15. Troia 19. Tuniurist 23.
Turci 15, 16, 22.
Tysia, v. Thiscia.

Ueneci, Veneţi 18, 20.
Uenecia, Venecia 20.
Ungari 17, 20, 29, 33.
Ungaria 14, 17, 24, 25 ,26, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 33,
34. Urosius, 25,
26.

Vag, 30.
Valesius, v. Carolus.
Vandalus, Wandalus 34.
Vandalia, Wandalia 34.
Vesprimium, Vesprimum 31. Vespriniensis 31.
Vindilicus Vrosius, v. Urosius. Vysic 31.

Xerces (Xerxes) 19.

Ypocras 20.
Ysabella 33.
Ysauria 15.
Ystria 20.
Ytalia, v. Italia.
Ytharia 19.

Zagrabia 31.
Zagrabiensis 31. Zaua 30.
Zeurivensis 30. Zyon 19.

C U P R I N S U L

Pag.

Introducere — — —